

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ÜLKELERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRK ve SURIYE BASIN ve CEZA KANUNLARINDA
BASIN SUÇLARI ve CEZALARI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet AKINCI

İstanbul 2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTADOĞU ÜLKELERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRK ve SURIYE BASIN ve CEZA KANUNLARINDA
BASIN SUÇLARI ve CEZALARI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet AKINCI

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Mehmet Emin ARTUK

İstanbul 2006

KISALTMALAR

- A.g.e. : Adı Geçen Eser
Aşğ. : Aşağıda
Bkz.: Bakınız
C. : Cilt
CD. : Ceza Dairesi
CGK. : Ceza Genel Kurulu
CMUK. : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Dn. : Dipnot
E. : Esas
f. : Fıkra
K. : Karar
Krş. : Karşılık
m. : Madde
S. : Sayı
s. : Sayfa
T. : Tarih
T.C.: Türkiye Cumhuriyeti
TCK.: Türk Ceza Kanunu
BY .: Basın Yasası
SCY .: Suriye Ceza Yasası
SBK .: Suriye Basın Kanunu
TCKÖ. : Türk Ceza Kanunu Öntasarısı
Vd : Ve devamı
vs..... : Ve sair
Y.: Yıl
YİBK. : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YKD. : Yargıtay Karar Dergisi
Zkr. : Zikreden

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR CETVELİ.....	0
ÖNSÖZ	1
GİRİŞ.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

I- Basın, Basın Özgürlüğü Ve Ülkemizde Yasal Durum	4
I. Basın Özgürlüğünün Önündeki Temel Engellere Genel Bir Bakış.....	13
III. Basın Kanunuyla Ortaya Çıkan Yasal Durum.....	17
1. Cevap ve Düzeltme Yazısını Yayınlamamak	18
2. Yargıyı Etkileme	19
3. Belirli Eylemlere Özendirme	20
4. Kimliği Açıklama Suçu.....	21
IV. Yeni Basın Kanunu'nda Sorumluluk Sistemi.....	21
V. Yeni Basın Kanunu'nun Konumuz Yönünden Özellikleri	22
VI. 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Basın Suçları	22

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ TÜRK CEZA KANUNU ve BASIN

I-Genel Bir Bakış.....	24
II-Yeni TCK'nin Basınla İlgili Düzenlemeler.....	26
III. Basın Yoluyla İşlenen Suçlara Ceza Sorumluluğu.....	35
1. Dönemsel Yayınlarda Sorumluluk.....	33
2. Dönemsel Olmayan Yayınlarda Sorumluluk.....	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE CEZA KANUNU ve BASIN

I. Suriye Hukukuna Genel Bir Bakış	40
II. Suriye’de Basın.....	46
III.Suriye Basın Kanunu	48
IV. Suriye Basın Kanunu ve Basın Yolu ile İşlenen Suçlar.	49
V. Suriye Genel Ceza Kanunu ve Basın Yolu ile İşlenen Suçlar.....	51
VI Suriye Ceza Kanununda Basın Yolu ile İşlenen Suçlarda Cezai Sorumluluk.....	57
VII. Suriye Ceza Kanunu da Devlet Aleyhine Basın yolu İle İşlenen Suçlar.....	68
VIII.Suriye Ceza yasasında Basın Yolu İle İşlenen Suçlarda Cezai Sorumluluk Gerektirmeyen Bazı Haller	63
IX. Basın Yolu ile Bayrağa Hakaret Suçu	63
X. Basın Yolu İle Dini İnançlara Karşı İşlenen Suçlar	64
XI. Bayrağa Hakaret Suçu	65
XII.Genel Ceza Kanunu’nda Şahıslara Ait Sırların İfşası Suçları	67
XIII. Devletin Güvenliği ilgilendiren Sırların İfşası Suçları	67
XIV. Suriye ve Türk Ceza Hukuku Mevzuatında Basın Suçlarının Genel Bir Mukayesesi.....	70
SONUÇ	72
BİBLİYOGRAFYA	73

ÖNSÖZ

Yeni Türk Ceza Yasası ile Suriye’de mer’i ceza yasası bakımından basın suç ve cezalarını genel hatları itibariyle ele almaya çalıştık. Çağdaş, demokratik hukuk devletlerinde adeta dördüncü kuvvet haline gelen basının; arzuladığı özgürlük alanı kuşkusuz her geçen gün genişlemektedir. Bu itibarla basın özgürlüğü düşüncesiyle, basın suç ve cezalarını birlikte zikretmek bile başlı başına itici gelmektedir. Ancak şu da bir gerçektir ki, her özgürlüğün başladığı ve bittiği yerde hukuk olması lazımdır. Hukuk, tanıdığı geniş alanda başkalarının özgürlüğüne de saygı göstermek suretiyle, özgürlüklerimizi kullanmayı öngörmektedir. Her ülkenin kendi koşulları ve demokrasi uygulaması, özgürlükler anlayışı da bu çerçeveyi doğrudan etkilemektedir. Örneğin konumuz bakımında durum ele alındığında, bizim hukukumuzda basın özgürlüğü alanına giren birçok fiil Suriye ceza yasası tarafından suç sayılmıştır. Bazı fiiller bizde para cezası ile cezalandırılırken, Suriye ceza yasasında çok ağır hapis cezaları ile cezalandırılmakta ve hatta idam cezaları dahi öngörülmektedir. Bizde de ileri seviyede demokratik ülkelerdeki gibi bir basın özgürlüğünden söz etmek zordur. Bu itibarla; Medya önündeki yasal engeller yönünden Türk Hukuku’nda iletişim unsurları arasında düzenleme bakımından dağınıklık ve farklılıkların bulunduğu bir gerçektir. Ayrıca yasal engeller içerisinde ceza hukuku engellerinin özellikle yeni. Yeni Ceza yasamız ile Suriye de meri ceza yasalarından hareketle, konumuz bakımından detaylı olarak hatta maddeler bazında ele alınmış, basın yolu ile işlenecek suçlar ve buna karşı öngörülen cezalara genel hatları itibariyle değinilmiştir. Bu çalışma konusu itibariyle çok geniş olması sebebiyle ayrıntılara fazla girilememiştir. Ayrıca yeni yürürlüğe giren basın yasamız ile Yeni Türk Ceza Kanunu bakımında uygulamanın henüz yerleşmemiş olması, basının suç ve cezaları ile olan ilgisinin hangi sağlıklı temeller oturacağıının kestirilememiş olması karşısında, genel ibarelerle yasal durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Özellikle son zamanlarda basın yolu ile işlenen suçlara ilişkin başlatılan kovuşturmaların, bu suçlar ile ilgili yorumlar konusunda kamuoyunda ortaya çıkan değişik fikirler, basın özgürlüğü ve basın suç ve cezalarının ilişkileri bakımından henüz bir istikrardan söz etmenin mümkün olmadığını görmekteyiz.

Bu çalışmamız sebebiyle emeği geçen herkese, özellikle her türlü yardım ve desteği esirgemeyen hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. M. Emin Artuk ile Yrd. Doç. Dr. Caner Yenidünya hocalarıma teşekkür ederim.

Mehmet Akıncı

İstanbul 2006

GİRİŞ

Türk ve Suriye Ceza ve basın yasalarında basın suç ve cezaları isimli bu tezimizde, öncelikle basın özgürlüğü üzerinde durulacak ve basının evrensel ölçülerde gelmiş olduğu konumu irdelenecek, bu anlamda genel bir değerlendirme yapılacaktır.

Daha sonra Türk hukukunda basın, basın özgürlüğü ve basın özgürlüğünün sınırlarını çizen, yasal düzenlemeler sırasıyla ele alınacaktır. Burada uygulanacak metot özelden genele gitmek şeklinde olacaktır. Bu itibarla Türkiye de basın özgürlüğünün genel bir durumu ele alındıktan sonra, yeni yürürlüğe giren basın yasası ve bu yasadaki basın ile ilgili sınırlamalar ile basın suç ve cezalar, irdelenecektir. Buna takiben Yeni TCK'nın basın ile ilgili düzenlemeleri sırasıyla ele alınacak geniş bir değerlendirme ve mukayese ile yeni ceza yasasının basın ile ilgili getirmiş olduğu hükümler değerlendirilecek ve basın özgürlüğünü sınırlayan suçlar, bu suçların çeşitleri, bu suçların işleniş biçimleri ile bu suçlara verilecek cezalar ele alınacaktır.

Diğer yandan Türk ceza hukukunda basın suçlarında cezai sorumluluk konusu bağımsız bir bölüm olarak ele alınacak, özellikle eski ceza yasamızda cezai sorumluluk kuralları ile yeni yasamızdaki ve meri basın yasamızdaki cezai sorumluluk esasları ile karşılaştırılacaktır.

Ayrıca diğer ana konumuz olan Suriye Basın ve Ceza mevzuatı bakımında basın özgürlüğü, basın suçları, suç neveleri, ve bu suçlara verilecek cezalar sırasıyla ele alınacaktır.

Daha sonra Türk ve Suriye Ceza ve Basın Mevzuatları bakımından basın suç ve cezalarının genel bir karşılaştırması yapılacak, tezimizin sonunda ise her iki ülke hukukları bakımından basın ile ilgili varılan kanaatler belirtildikten sonra tezimiz sonlandırılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I- BASIN, BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ VE ÜLKEMİZDE YASAL DURUM:

Düzenli aralıklarla çıkan gazete, dergi vb. yayınların tümünü ve bunların hazırlanması ile ilgili etkinlik ve kuruluşları topluca, ifade eden terim basın olarak adlandırılmaktadır.

Diğer Yandan belirli bir konuda toplumun büyük bir kesimince benimsenen görüş, tavır ve inançların toplamına kamuoyu olarak tanımlamak mümkündür. Tanımı konusunda siyaset bilimciler, sosyologlar ve sosyal psikologlar arasında önemli görüş ayrılıkları vardır.¹ Bazen bir grubun yerleşik inançları, bazen sonuçtan bağımsız olarak; görüşlerin oluşturulma süreci sonucunda benimsenen görüşler için kullanılır. Siyasal demokrasinin ilkesi, mantıksal olarak savunabilir düşüncelerin halka benimsetilebileceğidir. İletişim teknolojilerindeki hızlı gelişim ve buna bağlı yeni iletişim düzeni, toplumların çok yönlü ve çok boyutlu etkilenmelerine neden olmuştur. Söz konusu değişim, ülkelerin ekonomik, sosyoekonomik, politik, hatta ideolojik yapılanmalarında da etkili olmuş, coğrafya sınırları bir anlamda eski değerini yitirmiştir. İletişimde, mesafe olgusu da yeni boyutlar kazanmış, uzaklar yakınlaşmıştır. Günümüzde teknik atılımlar ve gelişmelerle, iletişim, gerek kamuoyunun yaratılmasında, gerekse halkla ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Devlet ve hükümet yönetimlerinin kitle iletişim araçlarıyla yönetsel etkinlikleri ön plana çıkarmaları, konunun önemini ve ağırlığını ortaya koymaktadır.²

Günümüzde teknoloji alanında yaşanan gelişmeler haberleşmeyi, bilgiye ulaşmayı, düşünce açıklamayı ve yayma olanaklarını alışılmış sınırların ve kalıpların ötesine taşımıştır. Artık evrensel bir nitelik kazanmış olan iletişim alanı, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü ile onun temel araçlarından biri olan basın özgürlüğü

¹ Erol Çetin, Açıklamalı İçtihatlı Basın Hukuku-Ceza , Seçkin Yayınları ist. 2005 s.9

² Basın Hukuku Formu, Basın Hukuku.net

kavramlarını yeniden ele almayı, bütün uygar ülkelerin benimsediği ilke ve kuralların içselleştirilip yürürlüğe konulmasını, gerekli ve zorunlu kılmaktadır.³

Evrensel demokrasi anlayışının ortaya çıkardığı bir önemli kavram da bilgi edinme hakkı, doğru bilgiye ulaşma ya da başka bir deyişle gerçeği öğrenme hakkıdır. Bu yeni bakış açısı karşısında düşünceyi açıklama özgürlüğü ve basın özgürlüğü, onu kullananlar açısından bir özgürlük olduğu kadar, gerçekleri öğrenmek özgürlüğüne sahip birey ve kitleler açısından da temel bir hak niteliğindedir.⁴

Çoğulcu, özgürlükçü, hoşgörülü, demokratik toplumlarda, düşünceyi açıklama özgürlüğü, sadece genel kabul gören ve zararsız yahut önemsiz addedilen düşünceler yönünden değil, aynı zamanda halkın bir kısmı tarafından benimsenmeyen kural dışı, hatta endişe verici düşünceler için de geçerli olmalıdır.

Demokratik rejimlerde, kamuoyunun oluşması ve bilinçli bir şekilde işlemesi, düşüncelerin ve haberlerin en yaygın ve hızlı bir şekilde dolaşımını gerekli kılmaktadır.

Öte yandan yaratıcı, artistik ve bilimsel düşüncelere özgürce sahip olunamaması ve bunların özgürce açıklanamaması, her toplumda var olan yaratıcı zekânın ve onun insanlığın gelişimine olan katkısının aşağılanması anlamına gelecektir. Bilimin değişik alanlarında bilgi sahibi olmaya yönelik eğitim ihtiyacının karşılanması da düşünce özgürlüğünün bir gereğidir.

Düşüncelerin toplumda dolaşımı, kanın vücuttaki dolaşımına benzer bir işlev yerine getirmekte ve sosyal hayata gerekli oksijeni sağlamaktadır. Bu dolaşımın, en geniş, en hızlı ve en nüfuz edici şekilde gerçekleşmesini sağlarken, başkalarının düşünce özgürlüğüne, iyi niyetine, şerefine, itibarına veya toplumun temel değerlerine ve inançlarına zarar verebilen durumların giderilmesi de zorunludur.⁵

Burada benimsenmesi gereken ölçüt, resmi makamların düşüncelerin dolaşımına olabilecek müdahalelerini mümkün olduğu kadar bertaraf etmek ve bu

⁴ TGB Basın Bildirisi BİA Haber Merkezi, 05.01.2005 hukuk@bitnet.org

⁵ Türkiye de Basın Özgürlüğü Mevzuatı, Mehmet Semih Gemalmaz, Basın Konseyi Yayınları, İst.2005. s.203

müdahalelere, ancak özgürlüğün kötüye kullanılmasını engelleyecek kadar müsaade etmek olmalıdır.

Toplumun dayandığı değerleri ve inançları korumak üzere müeyyide altına alınan sınırlamalar, bu değerlere ve inançlara yönelik tartışmaları ve eleştirilere ilişkin olmamalıdır.

Düşünceyi açıklama özgürlüğü⁶ğünün, toplum için olumlu ve yararlı bir işlevinin olması, insan haklarına ve kişilerin onuruna saygılı bir hak kullanımını ve kitle iletişim araçlarının çoğulculuğunu gerekli kılmaktadır.

Günümüz toplumlarının kalabalık oluşu ve karmaşıklığı karşısında bireysel düşünce açıklama özgürlüğü önemini yitirirken, kitle iletişim araçları büyük bir güç ve etkinlik kazanmıştır. Bunların dar çıkar gruplarının tekeline terk edilmesi halinde, kaynağını halkoyundan almayan yeni iktidar odaklarının oluşması ve bu gücün, toplumsal eşitsizlik ve dengesizlikleri gidermek yerine, derinleştirmek için kullanılması mümkün olabilmektedir. Böyle bir kullanımın, toplumsal gerginlikleri artırdığı, kültürel çarpıklıklara, şiddet eğilimine, toplumdan soyutlanma, yabancılaşma ve inandırıcılığı kaybettirme gibi sorunlara yol açtığı da ortadadır.

Bu nedenle kitle iletişim araçlarının sahipliği ve mali kaynakları açısından, düşünce açıklama özgürlüğüne getirilen sınırlamalar da günümüzde savunulmaktadır. Toplum, kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunan sözlerin veya yazıların arkasındaki kişileri ve menfaatleri bilmelidir. Sosyo-ekonomik nitelik taşıyan medya kuruluşlarında, editoryal bağımsızlığın sağlanması da bu sınırlamaları gerektirmektedir.

Yalnızca bir haber ve mesaj değişimini değil; aynı zamanda bireysel ve toplu olarak düşünce, olgu ve veri iletim ve değişim eylemlerinin tümünü içine alan bir etkinliğe sahip iletişim alanının, en önemli araçlarından birisi de basındır. Basının bu önemini gözeterek Anayasa koyucular, sayı , basın özgürlüğünü ayrı bir özgürlük türü olarak düzenleme yoluna gitmişler; Anayasanın 28 inci maddesine "Basın hürdür,

⁶ Bilal Kartal ,Basın Yayın Yolu ile Kişilik haklarına saldırı ve Hukuki sorumluluk ,Yargıtay Der., Cilt23,1-2 cilt 23,sayı 1-2 s 109

sansür edilemez." hükmünü koyarak, bu özgürlüğe daha sağlam ve somut bir dayanak sağlamışlardır.⁷

Bu itibarla, düşüncenin basın aracıyla açıklanması halinde ortaya çıkabilecek ilişkiler, işlemler ve olanaklar yönünden siyasi iktidarlardan kaynaklanabilecek sınırlamaları önlemek ve bireyin basın özgürlüğünden somut olarak yararlanmasını sağlamak üzere yapılmıştır. Devleti de bu aracın özelliklerinden doğabilecek teknik, ekonomik, mali veya yasal engellerin veya sınırların kaldırılması konusunda yükümlü kılmıştır.⁸

Belirtilen nedenlerle, günümüzün düşünce ve basın özgürlüğü kavramına ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere uygun yeni bir basın kanunu hazırlamak gereği duyulmuş, bu sebeple Yürürlüğe giren Yeni ceza Yasası da bu anlamda çağdaş yeni düzenlemeler getirmekle basına yönelik kimi düzenlemeleri de eleştiri konusu olmuştur. Ancak bütün bunların yanında Yeni Türk Ceza Yasası Basın Yolu İle işlenecek suçları ve bu suçlara verilecek cezaları bu çağdaş anlayışı gözetenek düzenlemeye tabi tutmuştur. Çalışmamızın temel konusu da bu hususu içermektedir.

Buna karşın Suriye'de bağımsız bir basından söz etmek mümkün değildir. Kaldı ki şu anda yürürlükte olan ceza yasası da büyük ölçüde kapalı bir toplum mantalitesini yansıtan, özgürlükçü olmaktan ziyade baskıcı ve basın yayın organlarını kısıtlayan hükümler içermektedir. Bununla beraber Ülkede tek Parti hâkimiyeti görüntüsünü veren Suriye yönetimi fiilen çok sesliliği ve bunun ifade araçları olan basın yayın organlarını mevcut yasalar dâhilinde dahi kalmalarına izin verdiği söylenemez. Bunun tabii bir sonucu olarak da basının da nispeten eleştiri dozunu artırmasına, kurulu düzene elleştiriler getirmesine ve basın üzerindeki baskılara karşı bir mücadele platformunun oluşmasına sebebiyet verdiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda Beşar Esad'ın imzası ile yayınlanarak yürürlüğe konulan

⁷ 1982 Anayasası, Madde 28.

⁸ Hüseyin Rahmi Gürpınar, Gazetecilikte Son Yazılarım -1 Basın Yayın Özgürlüğü, , Özgür Yayınları İst.

50 nolu basın ve basın suç ve cezalarını ihtiva eden yeni yasayı burada olumlu bir gelişme olarak kaydetmek gerekmektedir.⁹

II. Basın Özgürlüğünün Önündeki Temel Engellere Genel Bir Bakış

Bugün, Medya olarak da adlandırılan iletişim ve buna bağlı hak ve özgürlüklerin tarihsel gelişimi incelendiğinde önceleri sadece basın, basın hürriyeti kavramlarının hukuk düzeninde ele alındığı ve bu kavramın kapsamının zaman içerisinde giderek genişlediği görülmektedir. Radyo, televizyon, bilgisayar ve İnternet basınla başlayan süreci bugün medya ya da iletişim çok daha geniş bir kapsam ve içerik kazandırmıştır. Basın hürriyeti, bu gelişim çerçevesinde önceleri radyo hürriyeti, daha sonra haberleşme hürriyeti ve son olarak da elektronik iletişimi de ifade edici biçimde iletişim özgürlüğünü oluşturmuştur.¹⁰

Basının ve diğer iletişim unsurlarının dayandıkları en önemli özgürlük, kendi alanlarındaki özgürlük çeşitlerinin yanı sıra düşünce ve düşüncüyü açıklamayı özgürlüğüdür. İletişimin bugünkü anlayış biçimi içerisinde geniş kapsama erişmesinde de düşünce özgürlüğünün aldığı biçimler gözden geçirilmekte ve bu özgürlüğün sınırsız olması gerekliliği daima vurgulanmakta veya bu özellik korunmaya alıştırılmaktadır. Son 20 yılda basın hukuku, hürriyeti ve bunun yakından bağlı olduğu düşünce özgürlüğü kavramlarına yeni ve önemli bir hak ve özgürlük çeşidi ve anlayışı eklenmiştir. Basın hukukunda, basının haber verme hakkı, haberlere ulaşma, değerlendirme ve bunları topluma yayma biçimindeki unsurlara ek olarak, zamanla ayrı bir bakış açısı kazanmıştır. Gerçekten önceleri basın çalışanları ve basın mensupları yönünden kuvvetle ileri sürülen haber verme fonksiyonu zamanla bireyler ve toplum açısından değerlendirilmeye başlanmış, haberlerin ulaştığı, iletildiği geniş halk yığınlarının, kısaca bireylerin, dünyada ve yurtda olagelmekte olan olayları öğrenme hakkına sahip oldukları ileri sürülmüştür.¹¹ Bireyler açısından, bu yaklaşım içerisinde, haber verme hakkı irdelenmeye

⁹ 50 Sayılı Suriye Basın Yasası, 29.01.2001 Tarih-Şam.

¹⁰ Remzi Özmen, Basın Yayın Mevzuatı, Seçkin Yayıncılık 2001, s.14

¹¹ İnternet ve Hukuk Platformu, İletişim Şurası , www.turkinternet.com

başladığında bunun diğer yönünün bireylerin öğrenme hakkını oluşturduğu ileri sürülmüştür. Kısaca, basının haber verme hakkı karşısında ortaya çıkan bu yeni hak, bireylerin öğrenme hakkı ya da bilgilenme hakkı olmuştur.¹²

Medyanın önündeki yasal engelleri son bir irdelemede kişilerin sahip oldukları öğrenme ya da bilgilenme hakkının engeli olarak böylece şimdiden belirtmekte bir sakınca olmasa gerekir. Özellikle Basın Yasası incelendiğinde konulan yasakların ve yaptırımlarla güçlendirilen yasaklayıcı düzenlemelerin basını sınırladığı ve engellediği gibi, bireylerin bilgi edinme hakkını ve öğrenme özgürlüğü engellediğini belirtmek gerekmektedir.

Yıllarca önce düşünce özgürlüğünün pek çok özgürlüğün temeli olduğu ileri sürülürdü. Ancak bugün bir kişinin düşünce özgürlüğüne sahip olabilmesi için temelde, düşüncesini oluşturması ve bunun da ancak öğrenme ve bilgi edinme ile mümkün olabileceği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla bilgi edinme özgürlüğünün pek çok özgürlük çeşidini oluşturduğu, bugün, kuvvetle savunulmaktadır. Bu açıdan medyanın önündeki yasal engellerin kişinin oluşumunu sağlayan özgürlükleri de sınırladığını söylemek gerekecektir.¹³

Medyanın önündeki yasal engeller konusunu incelerken önce Türkiye'deki genel durumu ana hatlarıyla ortaya koymak gerekir. Bu noktada da sadece Basın Kanunundaki yasaklayıcı durumun açıklanması bizce daha uygun olacaktır. Aksi takdirde konunun ve bildirinin boyutları son derece genişleyecektir.

Genel Olarak Medyanın Önündeki Yasal Engeller veya İletişim Özgürlüğünün Geniş Boyut İçerisinde Sınırlanması Medya ya da iletişime ilişkin hak, özgürlük ve düzenlemelerin ele alınışında ilk başta başvuru kaynağı olarak Anayasa'ya bakıldığında, 1982 Anayasası'nın 25, 26, 27. maddelerinde, düşünce ve düşünceyi açıklamanın, bilim ve sanat özgürlüğünün açıklanmasından hemen sonra basın ve yayıncılıkla ilgili hükümler görülmektedir. Basın hürriyeti, yayıncılık hakkı, basın araçlarının korunması ve basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma düzeltme ve cevap

¹² Prof. Dr. Köksal Bayraktar, *Medya Önündeki Yasal Engeller*, BİA Haber Merkezi, 12.01.2005 İstanbul.

¹³ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, *Basın Önündeki Engeller*, Çalışma Raporu, 12 Eylül 1998, www.tgs.org.tr

hakkı 28-32. maddeler arasında düzenlenmiştir. Ancak şunu hemen vurgulamakta yarar vardır ki, 25-32. maddeler arasındaki düzenleme alabildiğine yasaklayıcı, özgürlükleri sınırlandırıcı ve basın işlemlerini, gelişimini ve yaygınlaşmasını önleyici özellikler taşımaktadır. Bununla beraber kişilik hakları gibi vazgeçilmez haklar bakımından dengenin sağlanması icap etmektedir.¹⁴ Konuyu anayasa dışında ele aldığımızda başta Basın Kanunu olmak üzere Ceza Kanunu'nda Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda, Terörle Mücadele Kanunu'nda, Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu'nda ve diğer bazı kanunlarda medyanın işleyişi ile ilgili engel niteliğinde kuralların yer aldığı saptanabilmektedir. Eski Türk Ceza Kanunu'nda haberleşmeyi sınırlayan çeşitli kurallar bulunmaktadır. Örneğin TCK 145, 153, 155, 158, 159, 161, 162, 175, 192, 197, 229, 311, 312, 312/a, 426, 480, 482. maddelerde yer alan yaptırımlarla birlikte suçlara ilişkin kurallar basın ve iletişim önündeki önemli engelleri oluşturmaktaydı. Bu maddeler içerisinde askerlerin kanunlara itaatsizliğe teşvik edilmesi, halkın askerlikten soğutulması, sırrın ifşası, Cumhurbaşkanına hakaret edilmesi, Hükümetin, Bakanlıkların, Devlet Kuvvetlerinin tahkir edilmesi, Suç işlemeğe tahrik, suçu övme biçimindeki eylemleri örnek olarak belirtebilmek mümkündür. İletişimin önündeki yasal engellerden bir diğer önemli örnek son on yılda Terörle Mücadele Kanunu ile yaşanmıştır. Bu kanunun 6, 7 ve 8. maddelerinde haberleşme özgürlüğünü sınırlayıcı kurallar yer almıştır. Terörle mücadelede yer almış kamu görevlilerinin açıklanması, yayınlanması, terör örgütü ile ilgili propaganda yapılması, terör örgütlerinin bildirilerinin yayınlanması bu dönem içerisinde pek çok gazeteci ve iletişim mensubunun Devlet Güvenlik Mahkemeleri önünde yargılanmasını ile sonuçlandırmıştır. Son yıllarda benzer bir eğilim Çıkar Amaçlı Suç Örgütleri ile Mücadele Kanunu'nun uygulanması ile ilgili olarak yaşanmaktadır. Bu kanunun ilk maddesinde çıkar amaçlı örgütlerin eylemleri, amaçlarını ve hedeflerini haksız çıkar sağlamak için yayınlama, suç olarak düzenlenmiştir. Gene aynı kanunun 10. maddesinde yer alan çıkar amaçlı suç örgütleri ile mücadelede, soruşturmanın

¹⁴ İbrahim Kaplan, Kişilik haklarının Basın Yayın Araçları Karşısında Korunması, A.Dergi 1979,S 3–4 den ayrı bası s.209

gizliliğinin ihlal edilmesi iletişim mensupları için pek çok soruşturmanın açılmasına neden olmaktadır.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun birtakım maddelerinde de iletişimi engelleyici hükümler yer almaktadır. CMUK 86, 377/2. maddeler bunun örnekleri arasında gösterebilmektedir. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkındaki Kanunun 40. maddesinde de, çocukların yargılanmasına ilişkin konulan yasa ile engelleyici bir durum meydana getirilmiştir.

Aynı sınırlamalar, Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun 142, Sıkıyönetim Kanunu'nun 3. Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11/e maddesinde de rastlanmakta ve bu maddelerde yayın yasağı ve denetleme ile ilgili örnekler görülmektedir Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, denetleyici yaklaşımın belirgin bir örneğini ortaya koymaktadır. Bu kanunun 4/1. maddesinde küçüklere zararlı yayınlar hakkında yetkisini aynı kanundan alan kurul tarafından birtakım önlemlerin alınabileceği öngörülmüştür.

Türkiye Radyo Televizyon Kanunu 23. maddesinde de, yayının yasaklanmasına kadar varabilen engelleyici bir düzenleme bulunmaktadır. Aynı kanunun 27. maddesi cevap ve düzeltme hakkının süre, koşul ve yetkili organlar itibariyle ne şekilde kullanılabileceğini ayrıntılı bir düzenlemeye bağlı tutmuştur. Kanunun 31. maddesinde de kurum içi denetlemenin yapılma biçimi ortaya konulmuştur.

Son olarak, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanunu'nun 4. maddesinde yayın ilkeleri, son derece ayrıntılı biçimde otuza yakın kural ile belirlendikten sonra, 25. maddede yayınların yasaklanmasına ilişkin ağır bir düzenleme getirilmiştir. Kanunda 28. maddede cevap ve düzeltme hakkı ayrıntılı olarak düzenlemeye bağlı kılınmıştır. Kanunun 6. bölümünde de müeyyideler başlığı, uyarı, para cezası, kınama ve iptal şeklinde ortaya konulmuştur. Kısaca 3984 sayılı Kanun, Türkiye Radyo Televizyon Kanunu'ndan farklı olarak daha ayrıntılı, sınırlayıcı, yasaklayıcı bir düzenleme ile iletişim özgürlüğünün sınırlandırılmasını sonuçlanmıştır.¹⁵

¹⁵ 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Yayın ve Kuruluşları Hakkında Kanun, 20.04.1994 tarih ve 21911 sayılı Resmi Gazete.

III. Basın Kanunuyla Ortaya Çıkan Yasal Durum

5680 sayılı Basın Kanunu'nu yürürlükten kaldıran **5187 sayılı Basın Kanunu**, basın özgürlüğü ile ilgili önemli sınırlamaları içinde bulundurmaktadır.¹⁶ Önceki kanun 44. madde ve 10 ek maddeden oluşurken, yeni kanun 32. madde ve 2 geçici maddeden meydana gelmekte ve daha dar içerikli bir nitelik taşımaktadır. **Yeni Basın Kanunu, bugüne kadar Türk Hukuk uygulanmasında rastlanmayan bazı kavramları getirmekle, uygulamada basına yeni bir yaklaşımda bulunulmasını sağlamaktadır.** Kanun incelendiğinde yayınların süreli yayın ve süresiz yayın olarak iki ana bölüme ayrıldığı, süreli yayınların ise yaygın süreli yayın, bölgesel süreli yayın ve yerel süreli yayın biçiminde üçe bölündüğü ve para cezalarında özellikle alt sınırın bu üçlü ayırım göz önünde tutularak tayin edildiği görülebilmektedir.

Ayrıca Yeni Basın Kanunu'nun eser sahibi kavramına önem verdiği ve yazıyı ve haberi yazan kişinin, çevirmenin veya resmi ya da karikatürü yapanın eser sahibi olarak belirlendiği, sorumluluğun tayin ve tespitinde gerek süreli yayınlarda ve gerekse süresiz yayınlarda eser sahibinin öncelikle ele alındığı saptanabilmektedir.

Kanunun ilk maddelerinde süreli ya da süresiz yayınların içeriklerinde bulunması gereken zorunlu bilgiler tek tek sayıldıktan sonra, süreli yayınlarda sorumlu müdürün taşınması gereken nitelikler ayrı ayrı gösterilmiştir. Aynı zorunluluk süreli yayın sahibi için de geçerli olduğu belirtilmiştir.¹⁷

Böylece süreli ve süresiz yayınlar hakkında düzenleyici kurallar ortaya konulduktan sonra, süreli yayının çıkarılabilmesi için nereye ve ne şekilde beyanname verileceği hususu düzenleme altına alınmıştır. Yeni Basın Kanunu'nun önceki kanuna göre önemli bir özelliği, süreli yayının gerçekleştirilebilmesi için beyannamenin Cumhuriyet Başsavcılığına verilmesi zorunluluğudur. Önceki basın kanununda en büyük mülki amirliği, beyannamenin verildiği yetkili organ olarak öngörülürken, yeni kanun bunu Cumhuriyet Başsavcılığı olarak değiştirmiştir. Bu değişiklik, düzenlemenin idari nitelikten adli niteliğe doğru yönelmesi anlamına

¹⁶ 09.06.2004 gün 5187 sayılı Basın Kanunu, 26.Haziran 2004 tarih, 25504 sayılı Resmi Gazete.

¹⁷ Fikret İlgiz, Yeni TCK ve Basın Yasası Üzerine Tartışmalar, 18.03.2005 Bursa Barosu, Medya-Turk.net

gelmektedir ki, bunun etkileri, her halde hemen yargı sisteminin harekete geçmesi şeklinde olacaktır ve bu durum bir çeşit engelleyici özellik taşımaktadır.

Aynı engelleyici duruma eski basın kanununda da var olan bir düzenleme ile de görmekteyiz. Buna göre, süreli ve süresiz olsun, her basılmış eserden iki nüsha dağıtım veya yayın günü mahallin Cumhuriyet Başsavcılığına verilecektir. Böylece basının sürekli olarak denetim altında tutulmasını sağlanmaya çalışılmaktadır. Yeni Basın Kanunu'nun 15'ci maddesinden itibaren 21. maddesine kadar 6 madde içerisinde, suçların yer aldığı görülmektedir. Doktrinde basın suçları olarak adlandırılan bu suçlar, zorunlu bilgileri göstermemek (m.15), durdurulan yayının yayımına devam etmek (m. 16), teslim yükümlülüğüne uymamak (m. 17), düzeltme ve cevabı yayınlamamak (m. 18), yargıyı etkilemek (m. 19), cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirmek (m. 20), bazı suçlarda suç fail ve mağdurlarını açıklamaktır. (m. 21)

5187 sayılı kanunda yer alan bu suçlardan düzeltme ve cevabı yayınlanmamak, yargıyı etkilemek, cinsel saldırı, cinayet ve intihara özendirmek, bazı suçlarda suç fail ve mağdurlarının kimliğini açıklamak basının çokça karşı karşıya kaldığı, cezalandırılma tehdidi altında bırakıldığı suç biçimlerini oluşturmakta olduğu yönünde eleştirilere maruz kalmıştır.¹⁸

1. Cevap ve Düzeltme Yazısını Yayınlamamak

a) Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması karşısında basının durumunu düzenleyen 18.maddenin dayanağı olan 14. maddede bireylerin cevap ve düzeltme haklarını kullanma süreleri ve başvurdukları makamlar iki ay, üç gün, on beş gün, üç gün, gene üç gün gibi karmaşık bir silsileye bağlı kılınmıştır. Aynı şekilde başvuru Sulh Ceza Mahkemesine itiraz Asliye Ceza Mahkemesine yapılacak ve her iki mahkeme hemen belirtilen sürelerden üçer gün içerisinde karar verecektir. Cevap ve düzeltme ile ilgili bu düzenleme, haber verme fonksiyonunun yerine getirilebilmesi yönünden ciddi bir engel teşkil etmektedir. Şöyle ki; Sulh ceza yargı

¹⁸ Basın Konseyi Aylık Raporu, Nisan 2005 'de Türk Basını ,www.basinkonseyi.org

ile asliye ceza yargıcının cevap ve düzeltmeye konu talep ve itirazları üç gün gibi kısa bir sürede dosya üzerinden incelemeleri yetersiz araştırmaya ve yargılamaya meydan verebilmektedir.¹⁹

b) Bunun yanı sıra, cevap ve düzeltme hakkını kullanan kişinin bulunduğu yer sulh ceza mahkemesine konuyu iletme yetkisine sahip olması hak sahibine hemen bir öncelik ve güç kazandırmaktadır. Çünkü bu yolla istemde bulunan kişi ikametgâhı, işyeri veya bulunduğu mahal itibariyle güçlü olduğu yeri seçebilmekte, buna karşılık savunma durumundaki basın, eşit silahlarla itirazlarını etkili biçimde ileri sürememektedir.

c) Daha da önemlisi, cevap ve düzeltmeye ilişkin kurala basının uymaması durumunda karşılaşılan yaptırım Türk Hukukunda rastlanmayan ölçüde bir ağırlık taşımaktadır. Kanunda öngörülen para cezasının 10 milyardan 150 milyara kadar olması ve aşağı sınırın, bölgesel süreli yayınlarda 20, yaygın süreli yayınlarda 50 milyardan az olamayacağına kanunda belirtilmesi, durumu yasal engelden baskıcı ve bastırıcı engele doğru götürebilmektedir.

d) Aynı suç biçimiyle ilgili olarak verilen para cezasının sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör ve basın danışmanı gibi yetkili ile birlikte, yayın sahibinin de müteselsilen sorumlu tutulması Ceza hukuku ilkelerine tamamen aykırı bir durum yaratmaktadır. Çünkü bu düzenleme ile yayın sahipleri hakkında objektif sorumluluk esası getirilmektedir. Belirtilen bu hususların ötesinde cevap ve düzeltmenin yayınlanmaması halinde düzeltme yazısının, tirajı 100 binin üzerinde iki gazetede ilan şeklinde yayınlanması, açıklanması gerçekten güç bir durumu ortaya koymaktadır.

e) Cevap ve düzeltme hakkının kullanılması ile ilgili öteden beri devam eden birey-basın-yargı mücadelesine başka bir açıdan bakılabilmesi konuyu belki ceza yaptırımlarının ve bu baskıcı/bastırıcı rejimin dışına çıkarabilir. Öteden beri uygulanmakta olan cevap ve düzeltmenin mutlaka aynı sayfa, aynı punto ve aynı

¹⁹ 09.06.2004 gün 5187 sayılı Basın Kanunu, 26.Haziran 2004 tarih, 25504 sayılı Resmi Gazete Madde 14.

uzunlukta yayımlanması zorunluluğunun terk edilerek, önce sadece yayının yapıldığı sayfanın aynılığı ve sonra ayrı bir açıklama bölümünde cevap ve düzeltmenin yayımlanması konuyu daha barışçı bir düzenlemeye götürebilecektir.

2. Yargıyı Etkileme

5187 sayılı kanunun 19. maddesinde "Yargıyı Etkileme" başlığı altında ceza yargılamasında soruşturma ile ilgili belgelerin yayımlanması ve görülmekte olan davalarda hâkim ve mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlanması, ceza yaptırımına bağlı tutulmaktadır.

a) Önceki Basın Kanununda 30. maddede yer alan bu suç, basının haber verme hakkını alabildiğine sınırlamaktadır. Bu düzenleme içerisinde soruşturma aşamasında savcı, yargıç ya da mahkeme işlemlerini veya soruşturma ile ilgili belgelerin içeriğinin yayımlanması suç olarak kabul edilmiştir. Önceki düzenlemede vesika veya evrakın yayımlanması suç iken, yeni düzenlemede içeriğinin yayımlanmasının suç olarak kabulü, kanunun cezalandırma alanını alabildiğine genişletmiş bulunmaktadır.

b) Mütalaa yasağı ile ilgili olarak 5680 sayılı kanunda sadece ceza hâkiminin kararları ile ilgili mütalaa yasaklanırken, yeni düzenlemede ceza ve hukuk davası ayırımı yapılmaksızın dava ile ilgili yargıç ve mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlanmasının cezalandırılması, haber verme hakkının kullanılmasını ciddi olarak engellemektedir.

c) Bu içerik değişikliğinin yanı sıra, tıpkı cevap ve düzeltmede olduğu gibi öngörülen ağır para cezasının 50 milyar liraya kadar yükselmiş olması basın hürriyetinin ve işlevinin yerine getirilmesinde tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Belirli Eylemlere Özendirme

Önceki Basın Kanununda sadece intihara özendirme suç olarak düzenlenmişken, bunun yanına yeni kanunla cinsel saldırı ve cinayetlerin eklenmesi baskıcı rejim alanının daha da yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bu konu ile ilgili ilginç bir saptamayı da eklemek gerekir ki, 1 Nisan 2005 tarihinde yürürlüğe giren Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 87. maddesinde intihara basın yoluyla alenen teşvik edilmesi

4 yıldan 10 yıla kadar hapis cezasını gerektiren bir eylem olarak kabul edilmiştir. Bu durumda 1 Nisan 2005 tarihinden itibaren intihar ile ilgili yayınlarda hangi kanunun uygulanacağı yargılamada kuşkulara ve farklı kararlara neden olabilecektir; ama daha da önemlisi basın, bu farklı ve çelişkili düzenleme ile korunmasız duruma geldiğini söylemek mümkündür.

4. Kimliği Açıklama Suçu

5680 sayılı Basın Kanunu'nun aynen tekrarlandığı bu suça ilişkin maddede bazı cinsel suçlarda suç mağdurlarının; 18 yaşından küçük olan çocukların da fail ya da mağdur olmalarında kimliklerinin açıklanması ceza yaptırımını altına alınmıştır. Uygulamada trafik suçlarında, aile içi sorunlarda, okul ilişkilerinde ortaya çıkan ilginç olayların aktarılması, bu madde ile hep ceza tehdidiyle karşılaşmaktadır. Bu yönden, madde, haber verme hakkının kullanılmasında bir engel biçiminde ortaya çıkmaktadır.²⁰

IV. Yeni Basın Kanunu'nda Sorumluluk Sistemi

Basın Kanunu 11. maddesinde ceza sorumluluğunu, 12'ci maddede de hukuki sorumluluğu düzenlemiştir. Ceza sorumluluğunda eser sahibi ön plana çıkarılmış ve süreli ya da süresiz yayınlarda yazıyı yazan, resmi yapan, çeviren kişilerin sorumlu olacağı açıkça ifade edilmiştir.

1) Eser sahibinin belli olmaması durumunda sorumlu müdürün ve onun bağlı olduğu yetkililerinin sorumlu olacağı gibi bir sistem ortaya çıkmıştır. Kısaca eser sahibi belli değilse veya cezai ehliyete sahip değilse, yurt dışında ise veya önceki mahkûmiyeti nedeni ile yeni mahkûmiyetinin yeni cezaya bir etkisi olmayacak ise bu durumda, sorumlu müdür ve yetkili olarak adlandırılan kişilerin sorumluluğuna gidilecektir.²¹ Süresiz yayınlarda aynı sistem geçerli olmakla beraber sorumlu müdürün yerinde, yayıncı ve bunun da bulunmaması durumunda basımcının sorumluluğuna gidilmiştir. Ceza sorumluluğunun tayininde sorumlu müdürün yanı

²⁰ 09.06.2004 gün 5187 sayılı Basın Kanunu, 26.Haziran 2004 tarih, 25504 sayılı Resmi Gazete Madde 14.

²¹ **Erman, Özek, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, , Seçkin yayınları 2005 ,c2.s.54

sıra bir de sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkililer zümresinin yaratılması subjektif sorumluluk esasını zedeleyici bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

2) Hukuki sorumlulukta ise eser sahibi ile birlikte yayın sahibi veya yayın sahibinin temsilcisinin sorumluluğu, yayıncının belli olmaması durumunda basıncının sorumluluğu öngörülmüştür.

V. Yeni Basın Kanunu'nun Konumuz Yönünden Özellikleri

5187 sayılı kanun, para cezalarını alabildiğine arttırmış, sorumlu müdürün önceki dönemlerde ortaya çıkan sorumluluğunu eser sahibi ile yayıncıya aktarmış, düzeltme ve cevap hakkının kullanılması yönünden eski sistemi aynen devam ettirmiş ve bazı maddeleri yönünden de basının haber verme hakkını oldukça sınırlandırmış bir kanun özelliğini taşımaktadır. Kanunda dava açma süreleri, süreli yayınlarda iki ay, süresiz yayınlarda dört aylık bir sürenin öngörülmesi, ilk bakışta basın için olumlu bir düzenleme olarak görülmekte ise de, bunun hak düşümü süresi olması nedeni ile soruşturma safhasının hiçbir araştırma yapılmadan, sadece kimlik tespiti ile yetinilerek geçirilmesi gibi bir uygulamayla sonuçlanması da, basın hakkının kullanılmasını engelleyici bir düzenleme olarak ortaya çıkmaktadır.²²

Kanunun 25. maddesinde yer alan "El Koyma" ve "Dağıtım veya Satışın yasaklanması" basın hakkının ortadan kaldırılmasına neden olmaktadır. Bu görünüm yeni Ceza Kanunu ile daha da, karmaşık bir hale gelecektir.

VI- 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Basın Suçları

Yeni Türk Ceza Kanunu'nun tanımlar başlıklı 6. maddesinin 1/g fıkrasında **basın ve yayın yolu deyiminden her türlü yazılı görsel işitsel ve elektronik iletişim aracı ile yapılan yayınların anlaşılacağını belirtmiştir.** Bu açıklama ile Türk Ceza Kanunu uygulamasında basın-yayın ile tüm iletişim araçları aynı açıdan

²² 5187 Sayılı Basın Yasasında Sorumluluk, Av.Cevat Özel ,www.MEDYA-TURK.net

mütalaa edilecek ve uygulanacaktır. Böylece anlam itibariyle yeni kanunun yürürlüğe girmesi ile bir bütünlük sağlanacaktır.

Yeni Türk Ceza Kanunu incelendiğinde pek çok suç biçiminin basın ve iletişim özgürlüğünü sınırlayıcı ve etkileyici biçimde düzenlendiği saptanmaktadır. Şöyle ki; **İntihara teşvik** (m. 84/3), **Hakaret** (m. 125/4), **Haberleşmenin Gizliliğinin ihlali** (m. 132/4), **Kişiler arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi** (m. 133/3), **Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali** (m. 134/2), **Verileri Hukuka Aykırı Olarak Yayılması** (m. 136), **Nitelikli Dolandırıcılık** (m. 158/1-g), **Kamu Barışına Karşı Suçlar** (m. 213-218), **Suç işlemek için Örgüt Kurma** (m. 220/8), **Müstehcenlik** (m. 226/2, 5), **İftira** (m. 267), **Yargı Görevi Yapanı Etkileme** (m. 277/1), **Soruşturma Gizliliğini İhlal Etme** (m. 285/3), **Kovuşturmada Ses ve Görüntüleri Kayda Alma** (286/1), **Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Etme** (288/2), **Devlete Karşı Savaşta Tahrik** (m. 304/1), **Temel Milli Yararlara Karşı Hareket** (m. 305/2), **Halkı Askerlikten Soğutma** (m. 318/2), **Askerleri İtaatsizliğe Teşvik** (m. 319/2), **Savaşta Yalan Haber Yayma** (m. 323), **Devletin Güvenliğine ve Siyasal Yararlarına ilişkin Bilgileri Açıklama** (m. 329/1, 336/1, 337/1) gibi maddelerde fiilin basın yayın aracılığıyla işlenmesi, suçun unsuru veya ağırlaştırıcı sebebi olarak doğrudan doğruya yazılmış veya bunlardan sadece birkaçında aleni olarak işleme veya açıklama gibi terimlerle basınla ilişkiler kurulmuştur.²³

Böylece **Ceza Kanununun suçlarla ilgili 266 maddesinden 29 maddesi yani kanunun suçlar için ayrılmış bölümünün onda biri, önümüzdeki günlerde doğrudan doğruya iletişim özgürlüğünü etkileyecek ve ceza yaptırımları ile bunu baskı altına alacak bir sistemi getirmektedir.**²⁴

²³ Prof. Dr. Köksal Bayraktar, *Medya Önündeki Yasal Engeller*, BİA Haber Merkezi, 12.01.2005 İstanbul

²⁴ 26.09.2004 tarih, 5237 sayılı Yeni Ceza kanunu Seçkin Yayınları, Ankara.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ TÜRK CEZA KANUNU ve BASIN

I-Genel Bir Bakış

5237 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu'nda basın ve ifade özgürlüğüyle ilgili düzenlemelerde bulunulmuş ve 30.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüş iken, bu yasanın belirtilen tarihte yürürlüğü ertelenmiş daha sonra 'Türk Ceza Kanununda Yapılan Değişiklik' adı altında 5377 nolu kanunla değiştirilerek 08 Temmuz 2005 tarihinde resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.³⁸

1. Yeni Türk Ceza Kanunu, esasında birçok çevrelerce ve hukukçularca değişik yönleriyle eleştirilmekte ve düzeltilmesi ihtiyacı dile getirilmiştir. Bu eleştiriler birçok maddesinde özellikle suç ve cezaların belirlenmesinde orantısızlık hususun da ve özellikle konumuz bakımında basın ile ilgili olmuştur. Birçok suçun karşılığında düzenlenen yaptırımlar kamu vicdanını rahatsız edici olarak değerlendirilmiş bu eleştiriler üzerine yasanın yürürlüğü ertelenmiş, bilhassa basınla ilgili birçok madde de düzeltmeler yapılmıştır. Bu bakımdan yeni TCK'nın sadece basınla ilgili maddelerinde yapılan iyileştirmeler, kanuna yönelik diğer eleştirileri ortadan kaldırmadığı. Kanunun diğer bazı maddelerinin, hukukçuların ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri doğrultusunda, yeni baştan değerlendirmeye tâbi tutulmasında yarar olduğu bazı bilim çevrelerinde dile getirilmiştir.

2. TCK'da tanımlanan suçlardan bazılarının basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde uygulanacak cezalar üçte bir veya yarı oranında ağırlaştırılmaktadır. İlke olarak, bu tür ceza artırımlarına gidilmesinin basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile bağdaşmamaktadır.

3. TCK'nın basın-yayın ve ifade özgürlüğüyle ilgili olan maddelerinde öngörülen yaptırımların hepsinde hapis cezası vardır. Bunlardan bazıları 1 yıldan başlamaktadır ki, para cezasına çevrilmesi mümkün değildir. Bazı hapis cezalarının alt sınırı ise 2 yıldan başlamaktadır ki bunun da anlamı tecil edilememesidir. Basın-

³⁸ 5377 sayılı, 29.06.2005 tarihli, Yeni Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 08 Temmuz 2005 tarih ve 25869 tarihli Resmi Gazete

yayın ve ifade özgürlüğüyle ilgili suçlar için hapis cezası öngörülmesi bir tercih meselesidir. Türkiye'nin, basın-yayın özgürlüğü ve ifade özgürlüğüne hapis cezasının verilmediği ülkeler arasında yerini alması aşamasına gelinememiştir.

4. TCK'nın basın-yayın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü ile ilgili maddelerinde suçlar tanımlanırken muğlâk kavramlar kullanılmıştır. Örneğin, "hakaret" başlığını taşıyan 125. maddede yer alan "olgu isnat etme" ve "yakıştırma" kavramları hakaret fiilini genişletmiş yapılan eleştiriler üzerine Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasında geçen "ya da yakıştırmalarda bulunmak" ibaresi metinden çıkarılmış, dördüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

– Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda biri oranında artırılır.

– Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır.³⁹

Yine ifade özgürlüğüyle ilgili maddelerden "Temel milli yararlar karşı hareket" başlıklı 305. maddede kullanılan "milli güvenlik" kavramı açıkça tanımlanmamış gelen eleştiriler dikkate alınarak daha sonra bunun üzerine, 5377 sayılı değişiklik yasası, Türk Ceza Kanununun 305 inci maddesinin başlığı "Temel millî yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama" olarak; birinci ve ikinci fıkraları ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.⁴⁰

(a) Temel millî yararlar karşı fiillerde bulunmak maksadıyla veya bu nedenle, yabancı kişi veya kuruluşlardan doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kendisi veya başkası için maddi yarar sağlayan vatandaşa ya da Türkiye'de bulunan yabancıya, üç yıldan on yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir. Yarar sağlayan veya vaat eden kişi hakkında da aynı cezaya hükmolünür.

³⁹ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004, c.2 s. 345

⁴⁰ 5377 sayılı, 29.06.2005 tarihli, Yeni Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 08 Temmuz 2005 tarih ve 25869 tarihli Resmi Gazete.

(b) Fiilin savaş sırasında işlenmiş olması hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

5. Özel hayatın gizliliği ve ihlaliyle ilgili düzenlemeler getiren TCK'nın 132-140'ıncı maddelerinin özünde, yerleşik içtihat kararlarında da kabul edilmiş olan "kamu yararı" kavramı yer almamaktadır. Bu nedenle de haber olabilecek nitelikteki fiillerin de cezalandırılması mümkün olabilecektir. Bu maddelerin, "kamu yararı" ve "haber verme sınırlarını tespiti bakımından herhangi bir somut kriter yasa metnine konulmamıştır."⁴¹

6. 5187 sayılı Basın Kanunu'nun ile yüksek para cezaları öngörülmüştür. Bu para cezalarının ödenmemesi halinde -aynı kanunun "para cezaları hürriyeti bağlayıcı cezaya çevrilemez" hükmünü de göz önünde tutarak- kanunda tanımlanmış bir suçun cezasız kalması ihtimali doğuracağı ortadadır. Ancak Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olan Geçici Madde 1, "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki diğer kanunlarda yer alan adli para cezasının ödenmemesi halinde, hükümlüler bir gün yüz Türk Lirası hesabı ile hapsedilirler" denilmektedir. Bu madde uyarınca da yüksek para cezalarını ödeyemeyen basın yine hapis cezasıyla karşı karşıya kalması muhtemeldir. Bu itibarla, para cezaları bakımından TCK, Basın Yasası'ndaki "yerel, bölgesel ve yaygın basın" ayrımını da gözetmemektedir. Bu da uygulamada iki yasa arasında bir başka çelişki oluşturmaktadır."⁴²

II- Yeni TCK'nin Basın Ve Basın Özgürlüğü bakımında Getirdiği

Hükümler

Yeni Ceza Yasası ,bir sürecin sonunda doğan ihtiyaç ve zorunluluklar nedeniyle hazırlanan bir yasa olduğunu söylemek mümkündür. Bilhassa AB uyum yasaları sebebiyle ortaya çıkan boşluklar bakımından bu yasanın çıkarılması

⁴¹ Erman, Özek, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi, , Seçkin yayınları 2005 c 2.s.324

⁴² Prof. Dr. Köksal Bayraktar, *Medya Önündeki Yasal Engeller*, BİA Haber Merkezi, 12.01.2005 İstanbul.

kaçınılmaz hale gelmiştir.⁴³ Bu itibarla bu Ceza Yasasının bu güne kadar gelinen süreç gözetildiğinde büyük bir reform olduğunu söyleyenler olmuştur.⁴⁴

Yeni TCK Basın ile özellikle basın özürlüğüne ilgilendiren geniş bir düzenleme yapılmıştır.⁴⁵ Bu anlamda basın ile ilgili bazı suç tiplerini getirmiştir. Yasa, maddeler bakımından incelendiğinde, 84. maddesinin İntihar suçunun düzenlendiğini üçüncü fıkra (3) Başkalarını intihara alenen teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu fiilin basın ve yayın yolu ile işlenmesi hâlinde, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır hükmü yer almakta iken;

Daha sonra çıkarılan 5377 sayılı değişiklik yasasının 10. maddesi ile Türk Ceza Kanununun 84 üncü maddesinin başlığı "İntihara yönlendirme" şeklinde değiştirilmiş ve maddenin üçüncü fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmıştır Böylece "Bu fiilin basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde" cezayı ağırlaştırıcı 3'üncü fıkranın 2'nci cümlesi madde metninden çıkarılmış ancak "alenen teşvik" ile ilgili 1'inci cümle maddede aynen kalmıştır. Görüldüğü üzere Madde başlığı "intihara yönlendirme" olarak değiştirilmiştir.⁴⁶

Diğer yandan yeni TCK 125. maddesi, hakaret suçunu düzenlemektedir. Bu madde de ; "olgu isnat etme" ve "yakıştırmalarda bulunma" kavramları çok eleştiri almış ve bu hükmün metninden çıkarılması ile, Hakaret suçu için hapis cezası yerine para cezası uygulanması ilkesin getirilmesi, Suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi cezayı ağırlaştırıcı bir unsur olarak kabul edilecekse, Basın Kanunu'ndaki "yerel, bölgesel ve yaygın basın" kavramları göz önünde bulundurulması gerektiği ve hatta Kurul halinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi halinde suçun kurulu oluşturan tüm üyelere karşı işlenmiş sayılacağına dair 5'inci

⁴³ Feridun Yenisey, Ayşe Nuhoglu. Uyum kanunları ile değişen Yeni Ceza Hukuku , İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2004

⁴⁴ Teoman Ergül Türk Ceza Kanunu reformu : makaleler, görüşler, raporlar , Ankara TBB, 2004 (Türkiye Barolar Birliği yayınları 71)

⁴⁵ Nihat Meydan, Fadime Yapal.İçtihatlı Türk Ceza Kanunu - İstanbul: Ethemler Yayıncılık, 2004, s.9

⁴⁶ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004, s. 431

fıkra, suç ve cezanın şahsiliği ilkesine aykırılık oluşturacağından bütün bunların madde metinden çıkarılması talepleri üzerine 5377 sayılı değişiklik yasının 10. maddesi ile bu Madde aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Türk Ceza Kanununun 125 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen "ya da yakıştırmalarda bulunmak" ibaresi metinden çıkarılmış, dördüncü ve beşinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

(4) Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda biri oranında artırılır.

(5) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır. Ancak, bu durumda zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır. Hükümü getirilmiştir.⁴⁷

Bu değişikliğe göre: Hakaretin basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın “üçte bir oranında” artırılması hükmü madde metninden çıkarılmış, ancak “alenen işlenmesi halinde altıda bir oranında artırılır” hükmü aynen kalmıştır. Maddede, hakaret suçu için hapis cezası verilmesi ilkesinden vazgeçilmez iken, Hakaret fiilinin gerçekleşmesi koşullarını genişleten “ya da yakıştırmalarda bulunmak” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Ancak “olgı isnat etme” kavramı korunmuş Son fıkraya, kurula karşı işlenmiş hakaret suçunda “zincirleme suça ilişkin madde hükümleri uygulanır cümlesi eklenmiştir. Bu durum basın çevrelerinin eleştirisine maruz kalmış ve basın özgürlüğüne aykırı olduğu ifade edilmiştir.⁴⁸

Haberleşmenin gizliliğini ihlal Yeni TCK nın 132. maddesinde düzenlenmiş, 4’üncü fıkradaki, “Kişiler arasındaki haberleşmenin içeriğinin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde ceza yarı oranında artırılır” hükmü getirilmiştir.

Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması 133. madde de düzenlenirken, 134. maddesi özel hayatın gizliliğini ihlali suçunu düzenlemektedir.

Yasanın 140. maddesi Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanması getirmektedir. Yasanın 132-138’inci maddelerde yazılı “suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hüküm

⁴⁷ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004, s. 403

⁴⁸ Basın Konseyi,Uzmanlar Gurubu Raporu,www.basın konseyi.org 12.03.2005

olunacağını” öngörmektedir. 140’ıncı maddenin gerekçesinde, bu güvenlik tedbirlerinin basın-yayın kuruluşları için nasıl uygulanacağına dair bir açıklık getirilmemiştir. 60’ıncı maddede ise genel olarak tüzel kişiler hakkında “faaliyet izninin iptali” ve “müsadere” olarak iki güvenlik tedbirinden söz edilmektedir. Buna göre, bir gazete veya televizyonda yayımlanan haberden dolayı, özel hayatın gizliliğiyle ilgili 132-138’inci maddelerin ihlal edildiği iddiasıyla bir gazeteci hakkında mahkûmiyet verilmesi halinde, o gazeteyi yayımlayan veya televizyon yayını yapan şirketin kapatılması mümkün olabilecektir. Burada söz konusu olan, yayını yapan gazete veya televizyonun kapatılması değil, şirketin faaliyetinin tümüyle durdurulmasıdır. TCK 60’ıncı maddenin gerekçesinde de özel güvenlik tedbirlerinin uygulanmasının sakıncalarına işaret edilerek, şöyle denilmektedir ; “Özel hukuk tüzel kişileri ile ilgili güvenlik tedbirlerinin uygulanmasında, işlenen suç dikkate alındığında, çok ağır sonuçlar doğabilir. Örneğin çok sayıda kişi işsiz kalabilir veya iyi niyetli üçüncü kişiler bakımından telafisi güç kayıplar meydana gelebilir. İşte bu gibi hâllerde mahkeme maddedeki orantılılık ilkesine dayanarak bu güvenlik tedbirlerine hükmetmeyebilecektir.⁴⁹ Özel hukuk tüzel kişileri hakkında uygulanacak güvenlik tedbirlerine, her suç bakımından değil, kanunda özel olarak belirtilen hâllerde hükmedilebilecektir.” denmektedir.⁵⁰

Diğer yandan Yeni TCK 213’cü maddesinde; Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit, 214’cü maddesi Suç işlemeye tahrik, 215’ci maddesi, Suçu ve suçluyu övme, 216’ci maddesi halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve aşağılama, 217 ‘ci maddesi, Kanunlara uymamaya tahrik suçlarının ve bu suçların basın yayın yolu ile işlenmesi halinde verilecek cezalar hükme bağlanmıştır.

Ortak hüküm: TCK’nın 213-217’nci maddelerindeki suçların basın yayın yoluyla işlenmesinden dolayı cezayı ağırlaştırıcı sebep sayılacağı öngörülmüş iken, Bu hükmün “haber verme sınırlarını aşmayacak” şekilde yapılacak yayınların ve “eleştiri amacıyla yapılacak düşünce açıklamalarının” suç oluşturmaması gerektiği eleştirileri üzerine “Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlığı altında yer alan 213, 214,

⁴⁹ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004, c.2. s. 321

⁵⁰ Doğan Gedik, Yeni Türk Ceza yasasında Müsadere Sistemi Hakkında Genel Bir Değerlendirme, www.turkhukuksistemi.com

215, 216 ve 217'nci maddelerdeki suçların “basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde” verilecek cezanın “yarı oranında artırılmasını” öngören ortak hüküm, üzerine 5377 sayılı değişiklik yasasının 25.'ci maddesi “yarı oranına kadar artırılır” şeklinde değiştirilmiştir. Maddeye, “Ancak, haber verme sınırlarını aşmayan ve eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz” hükmü eklenmiştir.

Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu 220'ci madde de düzenlenmiş, maddenin 8'inci fıkrasında yer alan, “Örgütün veya amacının propagandasını yapan kişi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır hükmü getirilmiştir. Bu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır” hükmü, ifade özgürlüğünü engelleyici içerik taşıdığı, Terörle Mücadele Yasası'nın 8'inci ve yürürlükteki Türk Ceza Kanunu'nun 169'uncu maddelerindeki benzeri hükümlerden dolayı birçok gazetecinin davalarla karşılaştığı eleştirisine maruz kalmıştır.⁵¹

Yasanın 226'ci maddesi, Müstehcenlik suçunu düzenlemektedir. Müstehcenlik kavramı açıkça tanımlanmadığı konusunda eleştiriler yapılmıştır. D.not Aynı yasa 237 maddesinde, Fiyatları etkileme suçunu getirirken, Maddede, işçi ücretlerinin yalan haber veya havadisle artması veya eksilmesinin düzenlenmektedir. Maddenin gerekçesinde de işçi ücretleriyle ilgili açıklayıcı bir ifade yer almamaktadır. Gerekçede, maddenin korumak istediği hukuki yararın “serbest rekabet koşullarında fiyatların belirlenmesi” olduğu belirtilirken bile anlatılmak istenen “malların” fiyatlarının hileli yollarla artırılıp eksiltilmesinden çıkar sağlanmasının engellenmesidir. İşçilerin ücretlerini, sendikalar aracılığıyla, toplu pazarlık yoluyla belirleme hakkının yasalarla düzenlendiği bir hukuk sisteminde, TCK'daki bu hükmün, işverenlerle yapılacak toplu sözleşme görüşmelerini kısıtlayıcı bir etkisi olup olmayacağı da belirsizdir. Uygar dünyada işçiyi alınıp satılan bir mal gibi gösteren bu hükmün maddeden çıkarılması gerektiği eleştirisinde bulunulmuştur. Özellikle bu madde basının yapılan ücret görüşmelerini etkilemelerinin önüne geçilmesi olarak savunulmuştur. D not

⁵¹ Prof. Dr. Köksal Bayraktar, *Medya Önündeki Yasal Engeller*, BİA Haber Merkezi, 12.01.2005 İstanbul.

Yeni TCK 267'ci maddesi İftira suçunu düzenlemektedir. Eski TCK aynı içerikteki maddesine “basın-yayın yoluyla” ibaresinin eklenmesi, medyadaki yayınlardan duyulan rahatsızlığa bir “tepki” olarak düzenleme yapıldığının işareti. Madde, basın-yayınla ilişkilendirilerek düzenlenirken yine gazeteciliğin kendine özgü çalışma koşulları göz ardı edilmiştir. Her ne kadar maddenin gerekçesinde, “suç işlemediğini bildiği halde” ifadesiyle “doğrudan kast” unsurunun arandığı “muhtemel kast” ile iftira suçunun işlenemeyeceği belirtilse de bu maddeden dolayı gazeteciler “iftira” suçun işledikleri iddiasıyla mahkemelere sıkça çıkmaları mümkün görülmektedir. Yasanın 269'cu maddesi, Etkin pişmanlık durumunu düzenlemektedir. Maddenin son fıkrasında, iftira suçunun basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmayacağı ibaresi aslında metninde yer almakta iken , Medyada yapılan yayınlardan duyulan rahatsızlığın, gazetecilere karşı önyargıya dönüştüğü vurgulanmış ve gelen eleştiriler üzerine , Basın Kanunu'nda etkin biçimde uygulanan cevap ve düzeltme hakkı yer almışken; ayrıca gazetecinin haber kaynağından gelen yanlış bilgiyi, doğrusunu öğrendiği zaman, düzeltme olanağı varken, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmaması hukuki bulunmamış , bunun üzerine 5377 sayılı değişiklik yasınının madde 31.de Türk Ceza Kanununun 269 uncu maddesinin beşinci fıkrası;

Basın ve yayın yoluyla yapılan iftiradan dolayı etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanılabilmesi için, bunun aynı yöntemle yayınlanması gerekir. Şeklinde değiştirilmiştir. Bu da basın mensupların etkin pişmanlık hükümlerinden aynı şekilde yararlanma imkânı getirmiştir.

Özel Hayatın Gizliliğinin ihlali suçu 285'ci maddede düzenlenmiştir. Suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın ağırlaştırılması öngörülmüştür. Ayrıca, ceza ağırlaştırılırken yine Basın Kanunu'ndaki “yerel, bölgesel ve yaygın” basın kavramları ve bu anlamda ayırım göz ardı edilmiştir.⁵² Dördüncü fıkradaki “suçlu olarak damgalanmalarını sağlayacak şekilde görüntülerin yayımlanması” ibaresi son derece subjektif olduğunu bunun uygulayıcılar elinde istenildiği durumlarda farklı yorumlanması halinde sakıncalı sonuçlar doğurması mümkündür.

⁵² Sultan Öztürk, 1982 Anayasası ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesine Göre Özel Hayatın Gizliliği Hakkı, Beta Yayınları İst.2004 s.23

Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu 288’ci maddesinde ele alınmıştır. Bu maddenin gerekçesinde, “kitle iletişim araçlarıyla yürütülen ve ‘yargısız infaz’ olarak tanımlanan uygulamalar” dolayısıyla kanun metninde bu hükme yer verildiği ifade edilmektedir. Bu da, maddenin, yine medyanın yayınlarından duyulan rahatsızlığa bir “tepki” olarak hazırlandığını göstermektedir. Madde kötü niyetli yayınlar yapılmasını önlemeyi amaçlanmış ancak iyi niyetli olarak yapılacak beyanların da cezalandırılması söz konusu olabileceği riskini de getirmiştir. Mağdur olan kişinin kendi davasıyla ilgili olarak yapacağı herhangi bir açıklama, “hâkim, mahkeme, bilirkişi veya tanıkları etkileme amacıyla” yapılmış olarak değerlendirilebilecektir. Madde tepkisel olarak hazırlandığı için ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı içeriğinin fark edilmediği, benzeri bir hükmün, Basın Kanunu’nun 19’uncu maddesinde de yer aldığını, belirten basın çevreleri bu yeni düzenlemeye karşı tepkilerini dile getirmişlerdir.⁵³ Nitekim aynı şekilde 5377 sayılı değişiklik yasasının 32’ci maddesi ile, Türk Ceza Kanununun 288’ inci maddesinin Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır şeklindeki ikinci fıkrası madde metninden çıkarılmıştır. Bu suretle basın mensupları ek bir fazladan cezalandırma tehditinden kurtulmuşlardır.

Cumhurbaşkanına hakaret suçu yasının 299’cu maddesinde düzenlenmiştir. Suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde verilecek cezanın ağırlaştırılması hükmü getirilmiş Yapılan itirazlar üzerine Suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın üçte bir oranında artırılmasını öngören hüküm madde metninden çıkarılmış, 5377 sayılı değişiklik yasasının 35’ci maddesi ile Türk Ceza Kanununun 299 uncu maddesinin ikinci fıkrası, Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçu 301. madde de düzenlenmiştir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinde sonra en çok koşulan madde olmuştur. Birçok gazete ve aydına yönelik davalara kaynaklık eden yürürlükteki TCK’nın 159/1’ci maddesinin yerine getirilmektedir. Hukukçular bu

⁵³ Hasan Yıldırım, Yargıyı Etkileme, www hukuki. net

maddenin tamamen kaldırılmasını savunmaktadır.⁵⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ifade özgürlüğünün, “toplumu sarsacak nitelikteki düşünce açıklamalarını” da kapsayacak biçimde tanımlandığı dikkate alınır, ifade özgürlüğünü sınırlandıran içeriği nedeniyle bu maddenin kanundan çıkarılması görüşünü ileri sürmüşler ise de bu konu da herhangi bir değişiklik olmamıştır.⁵⁵ Son zamanlarda Orhan Pamuk davası olarak önlenen davada bu maddenin ihlali sonucu cumhuriyet savcılığınca açılan kamu davasından sonra Türkiye ve bilhassa Avrupa Birliği kamuoyunda yoğun tartışmalar yaşanmış, adeta bir krize dönüşmüş ve bunun sonucu Adalet Bakanlığının müdahalesi ile Orhan Pamuk davası düşürülmüştür.⁵⁶

Devlete karşı savaşa tahrik suçu 304’cü madde de düzenlenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı savaş açması veya hasmane hareketlerde bulunması için yabancı devlet yetkililerini tahrik eden veya bu amaca yönelik olarak yabancı devlet yetkilileri ile işbirliği yapan kişi, on yıldan yirmi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Tahrik fiilinin basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Madde, gerekçesiyle birlikte okunduğu takdirde bile kavramlardaki muğlâklık olduğu görülmektedir. Çok sayıda uluslararası kuruluş, örgüt ya da vakıf ve onların temsilcileri Türkiye’de faaliyet göstermekte ve geliştirilen projeler çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarıyla mali ilişkiler kurulmaktadır. Bu işbirliğinin, zaman içerisinde keyfi olarak “hasmane hareket” ya da “tahrik” olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu maddedeki muğlâklık, birçok gazeteci ve aydının başını ağrıtabilecek niteliktedir. Maddenin yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Ayrıca bu suçun basın-yayın yoluyla işlenmesi halinde cezanın ağırlaştırılması öngörülmekte iken yapılan eleştiriler üzerine 5377 sayılı değişiklik yasasının 37’ci maddesi ile. Türk Ceza Kanununun 304 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi madde metninden çıkarılmıştır.

⁵⁴ Türkan Yalçın Soner, Türklüğü Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliyyeyi, Bakanlıkları, Devletin Emniyet Ve Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir Ve Tezyif Suçları TCK 159/1 Seçkin Yayınları İst.S.18

⁵⁵Radikal Gazetesi. TCK 301 ve İfade Özgürlüğü 25.12.2005 . www.radikal.com.tr

⁵⁶ Basın Konseyi Raporu, Ocak 2006 ‘da Türk Basını, www.basinkonseyi.org

Böylece basın yolu ile işlenmesi halinde öngörülen ağırlaştırıcı hüküm ortadan kaldırmıştır.

Yasa Temel milli yararlar karşı hareket suçunu 305'ci maddesinde ele almıştır. Basın Çevrelerinden gelen eleştirilere bakıldığında; Yeni TCK'nın, ifade özgürlüğü önünde engel oluşturabilecek en önemli maddelerinden birisi olarak kabul edilmiştir. Hükümetlerin uyguladığı politikaların tersine ve "toplumu sarsacak nitelikte" görüş açıklayan her kişi, gazeteci ve aydın hakkında bu maddenin keyfi olarak kullanılması ve yorumlanması ihtimali ve bu yöndeki eleştiriler üzerine; Değişiklik yasınının **308'ci** Türk Ceza Kanununun 305' inci maddesinin başlığı "Temel millî yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama" olarak; birinci ve ikinci fıkraları ise aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.⁵⁷

Maddenin başlığı "Temel milli yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama" olarak değiştirildi. İkinci fıkradaki, "yararın basın ve yayın yoluyla propaganda yapmak için verilmiş veya vaat edilmiş olması halinde" cezanın yarı oranında artırılmasını öngören hüküm madde metninden çıkarıldı. Ancak, suçun alanı, Türkiye'de bulunan yabancıları da kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Basın Yolu ile Milli duyguları zayıflatma suçu Yargıtay' 9. Dairesi konu ile ilgili kararında ifadesini bulmuştur.⁵⁸

En son olarak da Yasa 318 'ci maddesinde Halkı askerlikten soğutma suçu düzenlenmiştir. Halkı, askerlik hizmetinden soğutacak şekilde , teşvik veya telkinde bulunanlara veya propaganda yapanlara altı aydan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

Fiilin, basın ve yayın yolu ile işlenirse ceza yarı oranında artırılır. Görüldüğü üzere suçun basın yayın yolu ile işlenmesi halinden ceza yarı oranında artırılmaktadır. Bu Maddeye karşı da çok eleştiriler yapılmasına rağmen bu maddede herhangi bir değişiklik olmamıştır. Basın Çevreleri, akademisyenler ve meslek örgütleri Yeni Basın Yasası yeni TCK'nın Basın ile ilgili Çok Farkla tepkiler ortaya Koymuşlardır. Kimileri Basın Özgürlüğünü tamamen kısıtladığını ifade ederken.⁵⁹

⁵⁷ Arslan, Çetin/Azizağaoğlu, Bahattin, **Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004, c.2 s. 214

⁵⁸ Yargıtay 9.Dairesi 1990/3773 E. 1991 /254.K

⁵⁹ Yeni TCK'da Basın Özgürlüğü'ne 25 tehdit, Radikal Gazetesi 16 Mart 2005, radikal.com.tr

Kimi çevreler ise hak ve sorumluluklar arasında denge kurmanın gerekliliğinden hareketle bu düzenlemenin gerekliliğine işaret etmiştir.

III. BASIN YOLUYLA İŞLENEN SUÇLARDA CEZA SORUMLULUĞU

Basın özgürlüğü 1982 Anayasasının 28-32 maddelerinde düzenlenmiştir. Fakat özgürlüklerin sağlanması için kısıtlamaların ve kuralların da olması gerektiği gerçeği doğrultusunda, basına görevler yüklenmiş ve hareket alanı belirlenmiştir.

Basın suçlarında sorumluluğun tespiti için **eski TCK'nın** 64 ve 65. maddeleri ile yine aynı TCK'nın 132, 133, 159, 31/1, 312, 426, 427, 428, 480.maddeleri de basınla ilgili suç tiplerini düzenlemektedirler.⁶⁰ Oysa Yeni Basın Kanunu 11. maddesinde ceza sorumluluğunu, 12. maddede de hukuki sorumluluğu düzenlemiştir. Ceza sorumluluğunda eser sahibi ön plana çıkarılmış ve süreli ya da süresiz yayınlarda yazıyı yazan, resmi yapan, çeviren kişilerin sorumlu olacağı açıkça ifade edilmiştir. Yeni Ceza yasası ise; İntihara teşvik (m.84/3), Hakaret (m.125/4), Haberleşmenin Gizliliğinin ihlali (m.132/4), Kişiler arasındaki Konuşmaların Dinlenmesi (m.133/3), Özel Hayatın Gizliliğinin İhlali (m. 134/2), Verileri Hukuka Aykırı Olarak Yayılması (m.136), Nitelikli Dolandırıcılık (m.158/1-g), Kamu Barışına Karşı Suçlar (m.213-218), Suç işlemek için Örgüt Kurma (m.220/8), Müstehcenlik (m.226/2, 5), İftira (m. 267), Yargı Görevi Yapmanı Etkileme (m.277/1), Soruşturma Gizliliğini İhlal Etme (m.285/3), Kuvuşturmada Ses ve Görüntüleri Kayda Alma (286/1), Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Etme (288/2), Devlete Karşı Savaşa Tahrik (m.304/1), Temel Milli Yararlara Karşı Hareket (m.305/2), Halkı Askerlikten Soğutma (m.318/2), Askerleri İtaatsizliğe Teşvik (m. 31 9/2), Savaşta Yalan Haber Yayma (m. 323), Devletin Güvenliğine ve Siyasal Yararlarına ilişkin Bilgileri Açıklama (m. 329/1, 336/1, 337/1) gibi maddelerde fiilin basın yayın yolu ile işlenmesi halinde işlenen suç tiplerini ve cezai sorumluluğu düzenlemiştir.

⁶⁰ Sulhi Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 326; TCK'nın basınla ilgili hükümleri için bk. Adem Sözüer, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, İstanbul 1985 (yayınlanmamış yüksek lisans tezi), s. 11; bk. Yılmaz Tavus, *Basın Rehberi*, Ankara 1978.

Basının kitleler üzerinde tehlikeli olabilecek etkisinin, etkin biçimde denetlenmesi gereksinimi basından özel bir sorumluluk kabul edilmiştir. Tartışılan bir husus basın suçlarının genel suçlardan ayrı olarak, kendine özgü, bağımsız bir suç kategorisi oluşturup oluşturmadığıdır. Bir görüşe göre, yapısal bakımdan genel suçlardan ayrılan bağımsız nitelikte basın suçları vardır.⁶¹ Bir diğer görüşe göre ise, basın suçları bağımsız bir suç tipi oluşturmamakta, yapay bir kavram olmaktan öteye gidememektedir.⁶² Basın suçlarında birden fazla kişinin katılmasını gerektiren yayın unsuru gibi bir takım niteliklerin bulunması, iştirake ilişkin hükümlerin uygulanmasında karşılaşılan güçlükler, özel bir ceza sorumluluğu sisteminin kabulünü gerekli kıldığı görüşündeyiz.⁶³ Basın suçlarından dolayı sorumluluk üç ana grupta toplanabilir.⁶⁴

- Birlikte sorumluluk sistemi (responsabilité solidaire)
- Tabaka tabaka sorumluluk sistemi (responsabilité successive, responsabilité par cascade)
- İhmal sebebiyle sorumluluk sistemi (système des peines de negligence)

Eski asadaki birlikte sorumluluk sistemine göre suç teşkil eden bir yazının yayınlanmasına ne gibi bir sıfatla olursa olsun bilerek katılan herkes sorumlu olur. Tabaka tabaka uygunluk sistemi uyarınca da kanun basın suçuna katılan muhtelif şahıslar arasında birbirini izler tarzda bir sıra tabakalaşma teşkil eder. Suçtan dolayı birinci tabakada kişiler mevcut bulundukça takip eden tabakalarda bulunanlara sorumluluk geçmez. Basın suçlarının asli failleri yayın müdürleridir. Yayın müdürünün yahut tabii bulunmaması halinde yazar sorumludur. Yazar da bulunmadığı takdirde basılmış eseri basan ve onun da yokluğu halinde satıcılar, müvezziler veyahut afiş yapanlar sorumlu olurlar. İhmal nedeniyle sorumluluk sistemi uyarınca da esas suçlu yazardır ve yazarın kimliğini tahkik etmeyi ihmal

⁶¹ Dönmezer, *Matbuat Suçları*, İstanbul 1946, s. 6; bk. Özek, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, s. 8.

⁶² Faruk Erem, *Hürriyet ve Suç*, Ankara 1952, s. 18; Faruk Erem – Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara 1975, s. 86; Özek, *Basın Hukuku*, s. 553; Dönmezer, *Basın Hukuku*, s. 373.

⁶³ Gürelli, *Basın Suçlarında Hususi Usul*, s. 4; Kayıhan İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, İstanbul 1985, s. 65.

⁶⁴ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 328.

etmiş bulunmaları halinde naşir ve tabiin ihmali bir türde sorumluluğu olduğu kabul edilir.⁶⁵ Oya yeni Basın yasası 11. maddesinde ceza sorumluluğunu, 12. maddede de hukuki sorumluluğu düzenlemiştir. Ceza sorumluluğunda eser sahibi ön plana çıkarılmış ve süreli ya da süresiz yayınlarda yazıyı yazan, resmi yapan, çeviren kişilerin sorumlu olacağı açıkça ifade edilmiştir. Bu da tabaka sorumluluğu yerin şahsi sorumluluğu ön plana aldığı görülmektedir. Bizde burada basın suçunun unsurlarını incelememiz gerektiği kanaatindeyiz. Bu unsurları, “basılmış eser unsuru”, “düşünsel muhteva unsuru” ve “yayın unsuru” şeklinde sıralayabiliriz.

Her şeyden önce bir basın suçundan bahsedebilmemiz için basın faaliyetinin konusunu oluşturan basılmış bir eserin varlığı zorunludur. Basılmış eserin içeriğini ve niteliğini BK'nun 2. maddesinden çıkarmak mümkündür.⁶⁶ Basılmış eserin düşünsel içeriğe sahip olması ve çoğaltma olmak üzere iki objektif, basılmış eserin yayımlanmak veya çoğaltılmak amacıyla yapılması olmak üzere de bir subjektif koşul içermektedir. Bir diğer unsur basılmış olan eserin düşünsel içeriğidir. Fakat basılmış bir eserin suç oluşturan bir düşünsel içeriğe sahip olması yeterli değildir. Basılmış eserin yayımlanmış olması gerekir.⁶⁷

Doktrinde yapılmış olan bir diğer tasnifte;

- “Dar anlamda basın suçları” ve
- “Basın yoluyla işlenen suçlar” söz konusudur.

Dar anlamda basın suçu ancak kanunun sadece basın yoluyla bir hareketin gerçekleşmesi halinde cezalandırdığı suçtur. Basın dışı araçlarla gerçekleştiğinde suç oluşturmaz bu fiiller. Basın yoluyla işlenen suçlar ise, esasında başka bir yolla işlenmesi mümkün olup da o yolla değil de basın yoluyla işlenen suçları içerir.⁶⁸ Basın hukukumuzda basın yoluyla işlenen suçlarda sorumluluk zaman içinde değişiklik göstermiştir. Bugünkü sistem 10.11.1983 tarih ve 2950 sayılı Kanunla

⁶⁵ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 328.

⁶⁶ Basılmış eserlerden maksat, neşredilmek üzere tabii aletleriyle basılan veya sair her türlü vasıtalarla çoğaltılan yazılar ve resimler gibi eserlerdir. Sahir Erman – Çetin Özek, *İzahlı Basın Kanunu*, İstanbul 1964, s. 10.

⁶⁷ Özek, *Basın Hukuku*, s. 530 ; a.mlf., *Ceza Sorumluluğu*, s. 15.

⁶⁸ Sulhi Dönmezer – Sahir Erman, *Ceza Hukuku*, II, 318; Özek, *Ceza Sorumluluğu*, s. 12; İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, s. 214.

16.maddesinin almış olduğu şekildedir ve bu bir eserin mevkute (dönemsel yayın, süreli yayın) ile mevkute olmayan (dönemsel olmayan) yayın olarak ayrılmasını gerektirmektedir.⁶⁹

1. Dönemsel yayınlarda sorumluluk

Mevkutelerle işlenen suçlarda sorumluluk, suçu vücuda getiren yazıyı veya haberi yazan veya resmi ve karikatürü yapan kimse ile beraber bu mevkutenin ilgili sorumlu müdürüne aittir. Ancak sorumlu müdürler için verilen hürriyeti bağlayıcı cezalar, süresine bakılmaksızın para cezasına çevrilerek hükmolunur. Buradan da anlaşılacağı üzere yazıyı yazan vs.nin sorumluluğu subjektif olmakla beraber, sorumlu müdürün sorumluluk şekli objektif sorumluluktur.

2. Dönemsel olmayan yayınlarda sorumluluk

Basılı eserin sahibinin belli olmaması halinde sorumluluk, yayınlataana aittir. Yayınlatan belli olmadığı veya bu kimseler aleyhinde Türk mahkemelerinde dava açılmadığı takdirde sorumluluk, basana, basanda belli olmadığı takdirde satan ve dağıtana aittir. Bu eserin suç unsurları ihtiva edip etmediğini satanın bilip bilmemesi sonucu etkilememekte objektif sorumluluk yüklenebilmektedir.⁷⁰

Objektif sorumluluk halini düzenleyen BSK.m.16'nın subjektif sorumluluk esaslarına göre düzenlemesi gerektiğini savunan Yener ise bu hükmün AY.m.38'de düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğunu, yazı işleri müdürünün eser sahibinin yazısının hukuka aykırılığından sorumlu tutulması durumunda 3. şahsın fiilinden sorumluluğun söz konusu olduğunu ve bunun kabul edilemeyeceğini belirtmiştir.⁷¹ Gayri mevkuteler bakımından kabul edilen basamaklı ceza sorumluluğunun da yerinde olmadığını, Basın K.m. 35 ve 38'in subjektif

⁶⁹ Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, s. 328; Önder, *Ceza Hukuku*, s. 359.

⁷⁰ Önder, *Ceza Hukuku*, s. 359, 360.

⁷¹ Yener Ünver, "Ceza Hukukunda objektif sorumluluk", *Ceza Hukuku Günleri*, 70.yılda Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler. 26-27 Mart 1997, İstanbul, Beta Yayınları, s. 109 / AyMK, 31.03.1993 (AMKD, Ankara, s. 28).

Erem – Danışman – Artuk, *Ceza Hukuku*, G.H, s. 417; Özek, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, s. 312 vd.; Erman - Özek, *Açıklamalı Basın Kanunu ile İlgili Mevzuat*, s. 124; bk. Sözüer, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, s. 129.

sorumluluk esasına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirten Yener,⁷² genel olarak objektif sorumluluk sisteminin terk edilerek sorumluluğun subjektif esaslara oturtulması gerektiğini savunmuş, dönemsel ve dönemsel olmayan suçlar açısından bir farklılık yaratılmadan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin hayata geçirilmesinin amaç olması gerektiğini belirlemiştir.

Son olarak yeni Ceza Kanunu'nun basın ile ilgili uygulamasına ışık tutacak bir Hukuk Genel Kurulu Kararını Sorumluluk Hukuku bakımından toplumsal yarar ile basın yayın özgürlüğünün karşılıklı dengede tutulması gerektiğine işaret etmiştir..⁷³

⁷² Yener Ünver, "Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk", Ceza Hukuku Günleri, 70.yılda Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler. 26-27 Mart 1997, İstanbul, Beta Yayınları, s. 109 / Ay MK, 31.03.1993 (AMKD, Ankara, s. 28); Erman - Özek, *Açıklamalı Basın Kanunu ile İlgili Mevzuat*, s. 117-118; Özek, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu*, s. 418-424.

⁷³ Hukuk Genel Kurulu 02.02.2005 gün, 2004/4-663 - 2005/18 sayılı kararı. *Yargı Dünyası Dergisi*, sy. 15, s. 46.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE CEZA KANUNU ve BASIN

I. SURİYE HUKUKUNA GENEL BİR BAKIŞ

1918 yılı ve sonrasında İngiliz ve Fransızların sahillerde asker bulundurmasına mukabil, yukarıda gördüğümüz gibi Şam merkez olmak üzere ülkenin iç kısımlarında 202 idareyi ele geçirmiş olan Mekke Şerifi Hüseyin'in oğlu Faysal, 1920 San Remo Sulh Konferansı'nda alınan "manda" kararını müteakip, Arapların kendisini Büyük Suriye Kralı ilan etmelerine 203 ve 148 maddeden ibaret federal esaslarda bir de anayasa vazetmelerine rağmen, Fransız ordusu tarafından Şam'dan tard edilerek, Fransız Manda İdaresi bütün Suriye'ye teşmil edildi (24 Temmuz 1920).⁶¹ Esasen ordu karargâhlarını Beyrut'ta kurmuş bulunan Fransızlar Lübnan'ı da aynı Konferans kararları mucibince Manda Statüsüne tabi tuttular. Bu suretle de factove de jure idareyi ele alan Fransızlar, 1920 de Lübnan'ı tek bir Manda İdaresi halinde bir anayasa statüsüne bağlamalarına rağmen Suriye'de bundan ayrı bir politika takip ederek ülkeyi dört ayrı siyasi üniteye ayırdılar.

1. Cebeli Druz, 2. Dımaşk, 3. Haleb, 4. Latakia.

Bunlardan Dımaşk ve Haleb ünitesi, 1925 de birleştirilerek Suriye Devleti haline kalbedilmiş , nihayet Cebeli Druz ve Latakia, 1936 da aynı Suriye Devleti içinde toplanmışlardır. Bir ara 1939-42 yılları arasında bu sonuncu ülkelere Fransız manda idarecileri, idari muhtariyet vererek Suriye'den ayışmışsa da 1942 de tekrar Suriye içinde mütalaa etmişlerdir . Bu arada 1925 yılında başlayan silahlı mukavemet hareketlerinin Fransızlar tarafından bertaraf edilmesini ve yerli siyasilerin memleket idaresinde manda statüsü dahilinde söz ve yetki sahibi kılınmasını müteakip, Fransız Yüksek Komiserliği, ılımlı Suriye politikacılarının yeni bir anayasa hazırlamalarına imkan verdi ve bunlar, 1928 de bir Suriye anayasası tasarısı meydana getirdiler . Fransız Yüksek Komiseri hazırlanan bu anayasaya, 1. Fransa'nın Suriye üzerindeki bazı

⁶¹ Cevzif Ebu Halil, *Lübnan ve Suriye*, Beyrut 14.11.1991, s. 16.

hükümlerlik haklarını ihlal ettiği ve 2. Bazı maddelerde “Büyük Suriye” Şeklindeki siyasi vahdet üzerinde ısrar edildiği, Şeklinde iki noktadan itirazlarda bulundu ve uzayan müzakere ve münakaşalar sonunda Fransız Manda İdaresi, 1930 da mevcut Meclisi feshederek, doğrudan doğruya Fransız Yüksek Komiserliği tarafından re'sen hazırlanan ve tabiidir ki manda idaresi çerçevesi dahilinde kalan bir anayasayı mer'iyete vazetti. Bu suretle Sulh Konferanslarında zikri geçen manda idarelerinin, daha ziyade manda altındaki devletin siyasi ve içtimai gelişmesindeki mahalli menfaatleri temin edeceği Şeklindeki esbabı mucibenin gerçekleştirilebilmesi Őansı bu suretle ortadan kaldırılmış oldu ve bundan sonraki Harp senelerine kadar olan devrede Fransızlar, Suriye'nin anayasa sahasında gerçekleştirmesi gerekli tabii gelişmesini temin yerine güdümlü bir gelişmeyi tercih ettiler. Suriyeli milliyetçiler ile Fransız idareciler arasında uzayıp giden müzakere ve mücadeleler arasında, 1936 yılında nihayet Paris de “Front Populaire” Hükümeti iktidara gelmiş ve Suriyeli bu milliyetçilerin talep ve davalarına anlayış göstermiş (Şimale Afrika'da ve Fransız müstemlekelerinde aynı yıl bu istikamette Fransız politikasının değişmesi hakkında ait oldukları yukarıdaki bölümlere bakınız) ve 1936 yılında yirmi beş yıl müddetli, karşılıklı yardım ve ittifak tasarısı-anlaşması (Draft Treaty) meydana getirilmiştir. Aynı mealdeki İngiliz-İrak anlaşması modelindeki bu tasarısı 212'ya göre, 1) Fransa Milletler Cemiyetine aza Olmada Suriye'ye destek olacak, 2) Cebeli Druz ve Latakia, Suriye ile birleştirilecek, 3) Fransızlar bazı askeri üslere sahip olacak ve Cebeli Druz ile Latakia'da Fransızlar daha beş yıl asker bulundurabileceklerdi. Bu tasarısı, anlaşmayı müteakip yapılan seçimler ve teşkil edilen Meclise rağmen anlaşmada derpiş edilen hususlar tahakkuk ettirilememiş ve tasarısının, teşkil edilen Mecliste tasdik edilip meriyete girmesi cihetine gidilememiştir . Bunun neticesi olarak, Fransız Yüksek Komiserliği, Temmuz 1939 da tekrar Meclisi feshedip anayasa rejimini ta'lik etti ve mevcut anayasayı yürürlükten kaldırdı; bunun yerine Müdürler Meclisi ikame ederek memleketi doğrudan doğruya idareye başladı. Bu devredeki icraat arasında milliyetçi teşekküllerin lağvı ve mensuplarının uzun müddetli hapis cezalarına çarptırılmış olması dikkati çeken olaylardandır. Orta Şark ülkeleri üzerinde esasen kesif bir hal almış bulunan totaliter-militarist Nazi propagandası, bu suretle daha da yaygın ve tutulur bir hale geliyor ve halk kütleleri, demokrasi cephesi temsilcileri ile faşist idare ve bunun temsilcileri arasında sistem ve tatbikat bakımından fark bulamaz bir hale geliyordu.⁶² Bu durumun, toptancı ve askeri rejimlerin Orta Şarkta Harp sonrası devrede bir türlü elden bırakılmayıp bu ülkelerin daima militarist yola

⁶² Cevzif Ebu Halil, *Lübnan ve Suriye*, Beyrut 14.11.1991, s. 18.

sapmalarında esaslı bir psikolojik amil 'teşkil ettiğini görmekteyiz.

Dünya Savaşı ve sonrası; Bundan sonra Suriye için açılan safha, Harp içi hadiseleri arasında geçer ki hassaten ilk seneler anayasa hareketleri bakımından hayli önemlidir. Mihver kuvvetlerinin her sahada Orta Şarka sarkmak isteyişleri ve Fransa'nın 1940 da Almanlar karşısında sukutu neticesi Suriye, Fransız Vichy Hükümeti nin yani mihver devletlerinin tesir sahasına girmiş bulunuyordu. Ancak Vichy'ye bağlı Fransız kuvvetleri, İngilizler ile De Gaulle'ün başkanlığındaki Hür Fransız kuvvetlerinin işbirliği neticesi Suriye'den tard edildi ve De Gaulle-Littleton Mükate Mtı diye anılan müzakereler sonucu 7 Ağustos 1941 de İngiltere ile Fransa arasında Suriye ve Lübnan'a tam ve mutlak istidlal verilmesi hususunda mutabakata varıldı. 28 Eylül 1941 de ise, Suriye de iktidarı ele alan Hür Fransız Hükümeti Generali Catroux, bu anlaşmaların bir neticesi olarak artık Suriye'nin

1. Müstakil bir devlet olduğunu,
2. Askeri birlikler teşkil edebileceğini,
3. Harp esnasında müttefiklere yardım edeceğini,

4. En kısa zamanda yapılacak Fransa-Suriye anlaşmasında istiklal statüsünün garanti altına alınacağını beyan etti. İngiltere, gerek Suriye ve gerekse Lübnan'a verilen bu istiklali de jure olarak kısa zaman sonra tanıdı ve siyasi temsilciler tayin etti. Bu hukuki gelişmeye rağmen, De Gaulle Hükümeti bu durumu sonradan tanımamakta direnmişse de İngilizlerin ısrarı ve Suriye efkârı umumiye sinin tazyiki karşısında 1943'te seçimlerin yapılmasına müsaade ettiği gibi 1945'te yeniden Suriye ve Lübnan'ı işgal teşebbüsleri artık Birleşmiş Milletler azası durumuna gelmiş olan bu ülkelerin, Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından müdahalesi neticesi kurtarılması ve Nisan-Aralık 1946 da tamamen Fransız Birliklerinden boşaltılması ile sonuçlanmıştır.

Bu suretle Fransızlar, Suriye ve Lübnan üzerinde çok zor elde ettikleri imtiyaz ve hakları bu devrede bırakmak istememelerine mukabil, Suriyeli milliyetçiler de bir nesildir sürdürdükleri anayasa hakları mücadelesini muzaffer bir şekilde sona erdirmek istemişler ve neticede Harp sonrası teşekkül eden dünya efkar-ı umumiyesi ve modern Devletler Hukukunun bir zaferi olan Birleşmiş Milletler Teşkilatının müdahalesiyle bunda muvaffak olmuşlardır.

1946 Nisan ayından itibaren Fransız ve İngiliz kıtalarının Suriye'den nihai olarak çekilmelerinden itibaren iktidarı ilk defa olmak üzere müstakil bir Hükümet kurmak suretiyle ele geçiren milliyetçiler, 1948 de İsrail ile mütareke anlaşması akdedilene kadar memleketin iktisadi,

mülki ve askeri sahada teçhizatlaşması için gayret saffettiler. 1930 anayasasından mülhem bir anayasa 1948 yılına kadar tatbik edildi. Ancak bu 1948 yılından sonradır ki Suriye kamuoyu, rejim meseleleriyle meşgul olmaya imkân bulabilmiştir. Bundan sonra içine girilen devre, daha ziyade Hükümet darbeleri devresi olarak bilinir. 30-31 Mart 1949, 14 Ağustos 1949, 19 Aralık 1949, 29 Kasım 1951 ve saire. Bu askeri darbeler sonucu kurulan bütün iktidarlar, içtimai, iktisadi ve askeri sahalarda ıslahat iddiasında bulunmuşlardır. Daha da dikkat çekici olan, 1962'ye kadar devam eden bu devrede yarım düzineden ziyade bu neviden darbeler neticesi altı adet ayrı anayasanın meriyete konmuş olmasıdır. Hükümet teşkili ve idamesinde görülen bu kararsızlıkta, 1920'den itibaren Fransızlar'ın manda idareleri sırasında ülkeyi ayrı siyasi ve mülki ünitelere ayırmak suretiyle yönetmiş olmaları esaslı bir amil olarak gösterilebilir.

1950 Anayasası: İşaret ettiğimiz anayasalardan belki de en önemlisi 1930 da Fransızların re'sen vazettiği Manda anayasasının yerini 5 Eylül 1950'de alan yeni anayasadır. Müstakil Suriye'nin bu ilk anayasası tek meclisli parlamenter bir rejim getiriyor, Suriye'yi bir Arap cumhuriyeti olarak ilan diyor, Meclisin seçeceği Devlet Başkanının Müslüman olmasını ve İcra Organının Parlamento önünde sorumluluk taşımamasını derpiş ediyordu. Bu arada belirtelim ki 1950 anayasasının en calibi dikkat tarafı, bazı sosyal ve kültürel reformları da getirmiş olmasıdır. Arap sosyalistlerinin lideri Ekrem temayülde hisse sahibi olduğu ifade edilmektedir. Bu reformlara göre, müreffeh bir devletin tahakkuku için halk, hastalık, fakirlik, cehalet ve korkudan kurtarılacaktır; bunu temin etmek için köylüleri, işçileri himaye etmek suretiyle içtimai adalete varan bir sosyal ve ekonomik sistem Hükümet tarafından vazedilecektir. Toprak reformundan emzirilme çağındaki çocukların himaye ve bakımına kadar sosyal hakları teminat altına almaya çalışan bu anayasa, -bu eğilimiyle ilk olarak Arap memleketleri içinde sosyal adaletle ilgili hüküm ve konuları ihtiva eden anayasa olarak nitelendirilebilir. Nitekim mezkur Ekrem Hurani 1939 da Hama şehrinde Milli Gençlik Teşekkülü'nü kurmuş ve daha sonra Arap sosyalistlerinin lideri durumuna geçmiştir. Aynı zümre, 1941'de Araplar arası bir talebe teşekkülü olarak Michel Eflak'ın liderliğinde ortaya çıkan Ba'as ile birleşerek yeni bir kuvvet halinde Suriye siyasetinde sosyalist eğilimiyle mühim bir rol oynamaya devam etmiştir. Halbuki bundan evvel Suriye'nin siyasi hayatında rol almış partiler, sadece "Hızbu'l-Vatani" (Milli Parti) ve "Hızbu'ş-Şa'b" (Halk Partisi) olarak bilinir ki gerek Fransız manda idaresi ve gerekse Harp sonrası anayasaya dayanan

kuruluş devresinde bu iki parti Suriye’de mühim rol oynamıştır.⁶³ 1953 anayasası: 1953 yazında Fransız modelinde olmaktan çok Prezidansiel yapıda yeni bir anayasa vazedildi ve Temmuz 1953 referandumu ile Edip Çiçekli 5 yıl müddetle Devlet Başkanı ve Başbakan olarak vazife görmek üzere işbaşına getirildi. Ba'as Partisi idarecilerinin liderliğinde içtimai ve devletle ilgili müesseselerde sosyalist istikamette çok çeşitli geniş reformlar gerçekleştirilmiştir.

1954 ve sonrası: 1954 Şubatında artan muhalefet neticesi, E. Çiçekli’nin işbaşından istifa suretiyle ayrılmasıyla bu devre kapandı ve yukarda umumi vasıfları belirtilen 1950 anayasası yeniden yürürlüğe konarak Çiçekli devrinde diğer içtimai teşekküller arasında (sendikalar, talebe cemiyetleri vs.) kapatılmış olan 237 siyasi partilerin yeniden çalışmalarına müsaade edildi 238 ve Eylül 1954 de yeni siyasi seçimler yapıldı.

Bu arada zikre şayan olan bir nokta, 1954 hareketinden sonra Arap aleminde ilk olarak Komünist Partisinin Suriye’de açıktan ve hukuken faaliyete geçmiş olmasıdır. Kuruluşu itibariyle 1933 e kadar uzanan 239 ve daha ziyade yeraltı faaliyeti gösteren bu Parti çoğunlukla ermeni, Kürt ve diğer azınlıklara dayanıyordu. 1954 seçiminde sadece bu partiden Halid Bekdaş Meclise girmeye muvaffak olduysa da bu parti mensupları zamanla cemiyetin her müessese ve muhitine girip oraları tesirleri altına almaya muvaffak olmuşlardır.

Komünist Parti yanında Arap sosyalistleriyle 1954’ten itibaren birlik haline gelen Ba'as Partisi, bu defa Ekrem Hurani'nin liderliğinde Şam merkez olmak üzere diğer ülkelerde açmış olduğu şubeleriyle Arap dünyasının iktisadi kültürel ve siyasi alanda birliğe kavuşmasını temin etmek gibi beynelmilel gayelere de mesaisini yöneltmiştir. Bu suretle onlar bir intibah, bir Rönesans (= ba's) yaratmak suretiyle mazinin şan ve şerefini yeniden ihya etmek istiyorlardı. Esasen 5 Temmuz 1956 dan itibaren kurulması için fiilen teşebbüse geçirilen Suriye-Mısır Federal Birliği içinde bu parti, 1959-60 yılları arasında Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyetinin bir. azası iken Nasır tarafından kapatılmıştır.⁶⁴

1958 Şubatından sonra Suriye için açılan devre, Birleşik Arap Cumhuriyeti dahilinde federe bir devlet olarak sahip olduğu anayasa tekamülüdür. Ancak bu federal anayasa içinde Suriye, Ekim 1961 senesine kadar kalabilmiş ve bu tarihten günümüze kadar olan devrede yine tek bir devlet olarak hayatını sürdürmüştür. Başlangıçta, bu Birlik içinde Ba'asçılar, E. Hurani'nin 1950

⁶³ Nicolas Van Dam, *Suriye’de İktidar Mücadelesi* (çev. Semih İdiz-Aslı Folyaçalkıvık), 23.04.2000, s. 28.

⁶⁴ *American Jurnal of Islamic Science*, XI/1, Hordon/USA 1994, s. 108.

Suriye anayasasına dercetmiş olduğu sosyal reformların federal anayasa içinde nazarı itibara alınmamasından dolayı mevcut federal iktidar aleyhine geniş çapta bir mücadele kampanyası açtılsa da Başkan Abdu'n-Nasır'ın aldığı tedbirler sonucu, BAC'nin ilk 1959 seçimlerine bir varlık sağlayamadılar ve çok geçmeden bu parti kapatıldı .Ancak 1961 senesi Temmuz-Ağustos ayları arasında Suriye federe devleti üzerinde,

1) Sanayi ve ticaretin merkezi BAC Hükümetinin kontrolüne alınması,

2) Suriye federe Hükümetinin lağvedilip bütün salahiyetlerin merkezi BAC Hükümetinde toplanması gibi bazı tasarruf ve tedbirlerin alınması neticesi Suriye ordusu, Mısırlılara karşı ayaklandı (Eylül 1961) ve Başkan Nasır Ekim 1961 de Suriye'nin BAC den ayrılabilceğini resmen beyan etmiş, hakikaten aynı ay Suriye, Birleşik Arap Cumhuriyetinden ayrılıp tamamen müstakil ve daha ziyade ortanın sağı temayülünde bir Hükümet teşkil etmeye muvaffak olmuştur. Bu geçici Hükümet, BAC içinde iken girişilen devletleştirme ve toprak reformlarının tedricen ilgası cihetine gitmiş ve bu reformlar iptal edilmeye çalışılmış ve Federal anayasa Suriye'de yürürlükten alınmıştır. 1961 Kasım ayında 60 kadar eski ve yeni siyaset adamı bir araya gelerek Suriye'nin bundan sonraki anayasa gelişmelerinde son derece önemli bir "misak" tespit ettiler ve buna Milli Birlik Düsturu dediler.⁶⁵ Buna göre,

1. Bundan böyle Suriye'de marazi olmayan ve müspet manada bir sosyalizm tatbik edilecektir.
2. Bu sistemle her nevi istihsal arttırılacak,
3. Sosyal adalet temin edilecek,
4. Milli gelir müsavi surette dağıtılacak,
5. Devlet iktisadi hayata (inhisarlar tesisi, fiyatlara müdahale, piyasaya mal arzı v.s. şekillerle) iyice müdahale edecek,
6. Bu müdahalelere rağmen ferdi mülkiyet ve şahsi teşebbüs serbest bırakılacak,
7. İşçilerin hakları ve sosyal güvenlikleri temin edilecektir. Bütün bunlardan ayrı
8. Bir anayasaya dayanacak surette ve âdemi merkeziyet esasında,

⁶⁵ Cevzif Ebu Halil, *Lübnan ve Suriye*, Beyrut 14.11.1991, s. 28

Basra Körfezinden Hint Okyanusuna ve Toros Dağları'ndan Arap Amerikası'nın derinliklerine kadar olan ülkelere şamil olmak üzere ihtiyari bir Arap Birliği temenni ediliyor ve bütün Arap ülkeler buna davet edilmiştir.⁶⁶

Diğer partilerin kurulmasına müsaade olunmadığı gibi, 1954 seçimi esaslarına uygun bir şekilde Aralık 1961'de yapılan seçimlere komünistlerin iştirakine izin verilmemiştir.

Teşkil edilen bu sağ temayüllü iktidar aleyhine Mart 1962'de bir yandan ordu ve diğer yandan bazı sivillerin de desteklediği bir darbe yapılmış ve kurulan iktidar, devrilenlerin iktisadi ve içtimai reformlara karşı olduğunu beyan ederek, hac zamanında tahakkuk ettirilen iktisadi ve içtimai reformları yeniden iade etmeye çalıştı. Sınai tesisler yeniden devletleştirildi, eski toprak reformu ve sair esas devrimlere yeniden dönüldü.

Son yıllarda muhtelif kaynaklarda takip edilebildiğimiz nispette elde ettiğimiz malumata göre Suriye'de mevcut iktidar, Baba Hafız Esad'ın ölüm sonrasında, iktidarı devir alan oğul Beşar Esad'ın batıda aldığı eğitim ve özellikle Amerika'nın Irak'ı işgalinden sonra Suriye'ye yönelik geliştirilen yeni baskılar ve politikalar özellikle Lübnan'da eski başbakanlardan Hariri suikastının Suriye'ye yıkılması gibi etkenler Suriye'nin sosyal, siyasal ve hukuki yapısını yeniden gözden geçirme durumuna getirmiştir. Bu anlamda uluslararası topluma yavaş yavaş açılmaya başlayan Suriye bilhassa basın yayın konusundaki baskıları hafiflettiğini söylemeliyiz. Ancak bu gelişme Türkiye'deki basın yayın mevzuatındaki hak ve özgürlüklerle mukayese edilmeye değer bir durum dahi arz etmemektedir.

⁶⁶ “Suriye’de Azınlık İktidarı”, *Dünya ve İslam Dergisi*, sy. 4, Şubat 1994, s. 31.

II. SURIYE'DE BASIN

Suriye de özgür ve çağdaş demokrasilerde bulunan bağımsız bir basından söz etmek mümkün görülmemektedir.

Birleşmiş Milletler Kızılhaç Örgütünün yayınladığı raporlara bakıldığında; BM İnsan Hakları Komitesi Haziran 2005'te yaptığı gözlemler sonucu Suriye'de, 43 yıldır olağanüstü hal yasalarının devam etmesi; gözaltında bulunanlara işkence yapılmasının sürmesi; Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'ne aykırı olarak ölüm cezalarının devam etmesi; dernek kurma, düşünce ve ifade özgürlükleri üzerindeki geniş kapsamlı sınırlandırmaların varlığı; kadınlara yapılan ayrımcılık ve ihlaller ve insan hakları savunucularını hedef alma gibi birçok alanda insan haklarının ihlal edildiği kanısına varmıştır. Özellikle basın yayın organları üzerindeki baskıların ve basının resmi yayın organları dışında sesinin yok denecek kadar olması, basın özgürlüğünden söz etmenin zor olduğunu söylemek lazım. Öyle ki birçok kişinin basın yolu ile ifade etmesi sebebiyle hapsedilmesi üzerine uluslararası Af Örgütü tarafından bu ihlaller kınanmıştır. Bununla ilgili kararlar aşağıya alınmıştır.

İnsan Hakları Komitesi, hükümeti insan hakları alanında faaliyette bulunduğu için alı konan insanları bir an önce salıvermeye ve insan hakları savunucularını tacize ve gözdağına son vermeye çağırmıştır. [Suriye'de insan hakları savunucularına karşı ihlaller hakkında daha fazla bilgi için bkz örn: *Suriye: İnsan Hakları Savunucuları Hakkındaki Sıkı Tedbirleri Kaldırın*, MDE 24/03/2005, Mayıs 2005; *Suriye: Ali al-Abdullah'ı ve serbest bırakın ve Suriye'deki Tüm İnsan Hakları Savucularını Taciz Etmeye Son Verin*, MDE 24/028/2005, Mayıs 2005; *Suriye: Muhammed Ra'dun'u serbest bırakın ve hakkındaki tüm suçlamaları düşürün ve insan hakları savunucularını tacize ve tutuklamaya son verin*, MDE 24/029/2005, Mayıs 2005; *UAÖ Düşünce ve Vicdan Suçlusu Aileleri Komisyonu üyelerinin tutuklanmasını araştırıyor*, MDE 24/055/2005, Haziran 2005; *Hasan Zeino, Yassin al-Hamwi ve Muhammed 'Ali al-'Abdullah hakkındaki tüm suçlamaları düşürün*, MDE 24/078/2005, Eylül 2005].⁶⁷

⁶⁷ Uluslararası Af Örgütü: "İnsan Hakları Savunucuları Hakkındaki Sıkı Tedbirleri Kaldırın", MDE 24/034/2005, Mayıs 2005.

III. SURIYE BASIN KANUNU

Basın Yayın ile ilgili bütün esasları düzenleyen 22.09.2001 tarihinde yürürlüğe giren 50 sayılı basın kanunu basın hukukunu ve basın yolu ile işlenecek suçları ve bunlara verilecek cezaları düzenlemektedir.

Suriye basın yasası 1'ci maddesinde, Yazılı ve basılı yayın bütün çeşitleriyle kanuni bir hüküm bulunmadıkça serbesttir. (suç ve cezanın kanuniliği) hükmünü koyduktan sonra basının kural olarak özgür ve serbest olduğunu belirtmektedir.

Yasanın 4'cü maddesinde ise bu kanuna göre suç sayılan bir fiilin işlenmesinde kimlerin sorumlu olacağını belirtmekte, buna göre müellif ile basımın yapıldığı müessesenin müdürünün birlikte sorumlu olduklarını ifade etmektedir. Bu durumda basımevi sahibinin hakiki veya hükmi şahsiyet olması fark etmemekte, aynı zamanda kurum sahibinin mali sorumluluğunun da olduğu hükme bağlanmaktadır.

Basım evi sahipleri idarelerinde çalıştırdıkları elemanların kanunen suç sayılan eylemlerinde dolayı ortaya çıkan zararı tazmin etmekle yükümlü tutulmaktadır.

Yasanın 9'uncu maddesinde ise, Basımevi ve dağıtıcı firma, yayıncı sürekli yayınları satmadan önce bir örneğini bakanlığa teslim eder ve sayısını kanuni talimatlara göre sınırlandırır. Şeklinde hüküm konulmuştur.⁶⁸

Yasanın 10'nuncu maddesinde , Basın ve Haberleşme bakanı yabancı yayınları ,genel ahlak, güvenlik ve milli hassasiyetler açısından sakıncalı görmesi halinde bu yayınları yasaklama hakkına sahip olduğunu hükme bağlanmıştır. Bu da basın ve yayın organlarının özgür olduğu yönündeki kuralı ile çelişmektedir. Basının istendiğinde yargı kararı olmaksızın yasaklanabileceği yetkisinin bakanlığa verilmiş olması keyfiliği de beraberinde getirmektedir.

Suriye Basın Yasasınının 16'cı maddesi, süreli yayın yapan basımevi sahibinin aşağıdaki şartları taşımasını gerekli görmektedir.

1. Suriyeli ve Arap olması gerekir. Veya beş seneden beri böyle birisinin himayesinde olması gerekir.

⁶⁸ Suriye Basın Yasası, 22.09.2004 Dimaşk md.9

2. 25 yaşını doldurmuş olması gerekir.

3. Üniversite mezunu olması gerekir.

4. Ne şekilde olursa olsun yabancı ülkelerin emrinde çalışıyor olmaması gerekli görmektedir. Bunun yanı sıra yasanın 22'ci maddesi, Sürekli yayın yapanların ruhsatları şu durumlarda ilga edileceği hükme bağlanmıştır. Buna göre üst üste üç ay yayın yapmayanlar.

5. Bir senede iki defa ceza alanlar.

Diğer yandan yasanın 24'üncü maddesinde, siyasi partiler istemeleri halinde kendi partilerinin ismiyle süreli yayın kurmalarına izin verileceği , Parti kapanınca verilen ruhsatın geçerliliği de kalkacağı kuralı getirilmiştir .

IV. BASIN KANUNU ve BASIN YOLU ile İŞLENEN SUÇLAR

Suriye'nin 50 sayılı basın yasası 29. maddesinde;

- 1) Cinayet ve yaralama olaylarının araştırılmasında önemli bilgileri içeren belgeleri yayınlamak,
- 3) İhanet ve iftira davalarını içeren konular yayınlamak.
- 4) Talak nesep vb. şahıs ve aile hukukunu ilgilendiren konuları yayınlamak.
- 5) Suriye halk meclisi müzakere tutanaklarını yayınlamak.
- 6) Vatanın güvenliğine, toplumun birliğine, ordunun güvenliğine, zarar verecek yazı ve makaleler yayınlamak.

7) Özel hayatı ilgilendiren yazmak ve yayınlamayı suç olarak düzenlemiştir. Özellikle basını ilgilendiren konular bu madde kapsamında ele alınmıştır. Bu anlamda ortaya konulmuş bulunan suç tipleri ve bunlara verilecek cezalar daha çok farklı maddeler ve farklı baplarda ele alınmış iken Suriye Basın Yasası ülkemiz basın yasasından farklılık göstermektedir.⁶⁹

Diğer yandan Suriye basın yasası 30. maddesinde Süreli yayın sahiplerin, bakanlıklar genel idare ve resmi makamlarca kendilerine gönderilen “tashih ve ret” yazılarını yayınlamak zorunda olduklarını, 32. maddesinde ise bu “tashih ve ret” yazıları ikinci bir itiraza ihtiyaç duyulacak şekilde yayınlanması (yayıncı kendinden yorum katmadan yayınlanması) gerektiğini, Şayet, Ret ve tashih yazısı kanunlara aykırı ve cezai müeyyide gerektirecek şekilde yazılmışsa

⁶⁹ 50 nolu Suriye Basın Yasası, 22.09.2004 Dimaşk md.30

bunların yayınlanamayacağını 33. maddesinde düzenlemiş ve aynı şekilde itiraz konusu yazı 6 ay önce yayınlanmışsa yayıncı ret ve tashih yazısını yayınlamayabileceğini belirtmiştir. Bununla beraber 34.maddede, tashih yazısını yayınlanmasından sonra yalan olduğu anlaşılırsa yayın sahibi bu yayın için ücret isteme hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir.

Ayrıca basın yasası , Sürekli yayınların dağıtım ve satışını üstlenenler, resmi makamlarca kendilerine verilen kartı istek anında göstermek zorundalar. Bunlar satış ve dağıtım işlemini ibadet yerleri hariç genel topluma açık yerlerde yaparlar. Bunlara aykırı hareket edenlerin cezalandırılacağı hükmü getirilmiştir.⁷⁰

Diğer yandan yasa 43'ci maddesinde, Yayın evinin kurulma aşamasında resmi makamlarca istenen şartları yerine getirememesi halinde 10 günden 3 aya kadar hapis cezası; 10 bin liradan 50 bin liraya kadar para cezasıyla cezalandırılacağını, Madde 44 te ise basım evinin kurulacağı yer, müdürü, yayın yönetmeni, hangi dille basılacağı, günlük mü haftalık mı aylık mı çıkacağı vb. hususları ilgili makamlara bildirmek zorunda olduğunu, şartlar ruhsat verilmeden bunlardan biri değişirse sorumlular hakkında 10 günden 3 aya kadar hapis cezası; 10 bin liradan 50 bin liraya kadar para cezası verildiği gibi resmi makamlarca bu yayınevi hemen kapatılacağı konusu hüküm altına alınmıştır. Yasanın 45.maddesinde ise, 18. maddede sözü edilen defterleri saklayan veya bu defterlerin tanzim edilmesini engelleyen basım evi sahipleri hakkında 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezası; 50 bin liradan 100 bin liraya kadar para cezası verileceği belirtilmiştir.

Yasa yukarıda bahsedilen basın suçlarının işleyenlerin aşağıdaki maddelerde belirtilen cezalara çarptırılacağını belirtmiştir. Buna göre 46. madde de tashih ve ret hükümlerini yerine getirmeyenler hakkında 50 bin liradan 100 bin liraya kadar para cezası verilir. Bu para cezası yayınlanan haber veya makalenin gerektirdiği cezayı da ortadan kaldıramayacağını,

Resmi bir ilanı tartışan, bir kısmı dahi olsa yok eden, tahrif eden veya okunmayacak şekilde gizleyenlerin 47.madde de yapılan atıfla genel ceza kanununa göre cezalandırılacaklarını,

Basın yoluyla başkalarını küçük düşürenler 49. madde de belirtilen 2 aydan 1 seneye kadar hapis cezasıyla; 100 bin liradan 500 bin liraya kadar para cezasıyla cezalandırılacağını,

Yalan haber sahte evraklara dayalı haber yayınlayanlar 49. maddede belirtilen, 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezasıyla; 500 bin liradan 1 milyon liraya kadar para cezasıyla cezalandırılacağı,

⁷⁰ 50 nolu Suriye Basın Yasası, 22.09.2004 Dimaşk md.40-41

Böyle bir haberi art niyetle devletin bütünlüğü ordunun ve silahlı kuvvetlerin manevi şahsiyetini, milli ekonomiyi zarara uğratabilecek şekilde yayınlayanlar bu iki cezanın en yüksekleriyle cezalandırılırlar.

Ayrıca yasanın 52.maddesi gereğince, basın yoluyla suça teşvik edenler, özellikle ölüm ve yaralama suçlarını işleyenleri savunmaları halinde, 6 aydan 3 yıla kadar hapis; 100 bin liradan 200 bin liraya kadar para cezasıyla cezalandırılacaklarını, 53. maddesi basın yoluyla silahlı kuvvetlere karşı suça teşvik edenlerin, basın yoluyla başkalarını tehdit edenler Genel Ceza Yasasına göre cezalandırılacaklarını düzenlemiştir.⁷¹

V. SÜRİYE CEZA KANUNU ve BASIN SUÇLARI

Suriye’de şu anda 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu yürürlükte bulunmaktadır.

Suriye Ceza Kanununun 208. maddesinden başlanmak suretiyle basın yayın yolu ile işlenen suçlar düzenlenmektedir. Ceza yasasının bu faslın birinci babın da basın yolu ile işlenen suçların genel mahiyeti, bu suçları işleniş biçimi, işlenme yolları, suçun siyasi olup olmadığı, basın yolu ile işlenen suçlarda aleniyet, aleniyetin tanımı aleniyetin yolları, çeşitleri aleniyetin kullanım yolları, aleniyette kasıt gibi hususlar işlenmektedir.⁷²

1) Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlar

a) Basın Suçlarının Özellikleri

Suriye Ceza Hukuku doktrininde basın suçları genel hatları itibariyle Tahkir, aşağılama kışkırtma ve azmettirme gibi suçlar anayasal suçlardan sayılırlar. Bu suçların matbuat yoluyla veya konuşma, hitabet veya atıfta bulunma yoluyla işlenen suçlar olarak tartışılmaktadır. Bununla beraber bu suçların basılı evrak dışında diğer aleni araçlarla işlenmiş olması onların ana unsurlarını değiştirmez.

Buna göre bu yorum, basın yayın veya gazeteler aracılığıyla işlenen suçlar olarak isimlendirebileceğimiz özel ve bağımsız bir suç olmadığı sonucuna götürür.

⁷¹ 50 nolu Suriye Basın Yasası, Dimaşk 2001.md.54

⁷² 22.06.1949 tarihli 148 Nolu Suriye Ceza Kanunu, Dimaşk 1998.

Buna karşılık diğer bir görüş ise bunun tam tersini ileri sürer ve basın yayın yoluyla işlenen diğer suçlardan bağımsız özel bir suçun varlığını, yasalarca cezalandırılan düşünsel bir eylemi veya belirli bir fikri ilan ve yaymanın bir aracı olduğu gerekçesine dayandırarak kabul eder. Ancak yayınlanan bu görüşler, soyut bir fiile veya düşünsel ve zihinsel bir eylemden müteşekkil kalıp sebep olduğu zararın miktarı ve şiddetinin ispatlanması güç düşünsel bir rahatsızlık veya zihni bir karışıklık dışında bir sonuç doğurmamaktadır.

Örneğin Belçika yasaları bağımsız bir basın ve yayın suçları olduğunu kabul eder ve sorumluluk ve infaz açısından anayasa hükümlerinden istisna eder. Çünkü Belçika yargısı bu türden suçları, toplum ve bireyin haklarını ihlal kapsamına alarak bunun dağıtım fiilen gerçekleşmiş basın ve yayın aracılığıyla “Fikir ve görüş bildirme özgürlüğü” hakkının kötüye kullanılması şeklinde yorumlamaktadır.

İtalya Ceza Yasasında da matbuat aracılığıyla işlenen suçlara bir de bunların neşri eşlik etmişse bunu suçun pekiştirilmesi olarak ele alır. Buna, haber aygıtlarının çok hızlı bir dağıtım sistemine sahip olması ve tüm dünyaya kısa bir sürede ulaşmasını, kamuoyunu ciddi şekilde etkisi altına alıp yönlendirmesini gerekçe olarak ileri sürülmektedir.

Pek çok ülke kanunlarında Basın yayın suçları için yapılmakta olan “ Matbuat ve Gazeteler aracılığıyla işlenen suçlar” tanımı doğruya en yakın tarifdir ve Fransa Basın Yasası ile Mısır Ceza yasasında da bu şekilde yer alır.

Suriye kanun koyucuları da bu hususta çoğu ülke kanunlarının tuttuğu yolu bu arada çoğunlukla Mısır yasalarının yolunu tutarak, bu türden suçları Ceza Kanunu içinde ayrıntılı olarak düzenlememiş, daha çok Genel Cezalar Muhakeme Usulü Kanunu ile Askeri Muhakeme Usulü Kanunu kapsamında zikretmiştir.

Kısaca Suriye Ceza Hukuku mevzuatı basın suçlarını; Basın, yayın dağıtım ve umuma açık yayın aygıtlarının gelişerek yönetim, toplum ve bireyler üzerinde kendine has ayrı bir rol üstlenmeye başlaması ve hatta devlet içinde etkin dördüncü bir kuvvet hüviyetine bürünmesinin doğurduğu istisnai suçlar olarak düzenlemiştir.⁷³

⁷³ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 3.

b)Basın Suçu ve Genel Tanımlar

Suriye Ceza Kanunu 208'inci maddesi ile Tanımlanan basın suçunun en önemli özelliği Aleniyet ilkesidir. Bu madde de öngörülen Hükümler ve Aleni Yayın Araçları;

1. Kamuya açık bir yerde, genel bir mahalde veya göz önünde yahut failinin hatası sonucu fiille ilgisiz kişilerin de tanık olacağı şekilde yapılan eylem ve hareketler ve yayınlar.

2. Bizzat açıktan açığa veya elektronik araçlar aracılığıyla olsun söz konusu fiille ilgisi bulunmayanların da duyacağı şekilde konuşma veya hitabette bulunulması.

3. Her türden yazı, resim, elle çizilmiş veya fotoğraf makineleriyle çekilmiş resimler, filmler vb. materyallerin umuma açık yerlerde veya genel mahallerde sergilenerek satılması veya satışa arz edilmesi yahut bir veya daha çok kişiye dağıtılması.

Yukarıdaki metinden inanç, görüş ve düşüncelerin dile getirilmesinin bazı yolları, basım veya sesli yayın yollarından biri eşliğinde bu düşüncelerin aleni yayın araçları aracılığıyla temsil veya gerçekleştirilmesini sağlayan bazı araçları ifade etmektedir.⁷⁴

c)Yorum ve Temsil Yolları

1)Bu yolların tanımlanması

Bu maddede kullanılan ibareler ifade edilen görüşlerin, okuyucu için bir bilinç ve anlayışı temsil ettiğinden yola çıkarak açığa vurulduğu, tasvir edildiği araçlara işaret etmektedir. Bu şekilde okuyucu nezdinde bir idrak ve bilgi hali gerçekleşmekte duyduğu veya gördüğünden etkilenmektedir.

Bu durumda bir düşünce veya sözün aleni bir şekilde ifade edilmesi eyleminin gerçekleşmesi için bunun açığa vurulmuş olması şarttır. Aksi takdirde sadece bu düşünceye iştirak edenlerin duyabileceği bir şekilde umuma açık yerlerde bile konuşulmuş olsa bu durum aleni yollarla işlenen suçlar kapsamına girmez.

⁷⁴ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufti ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s.9.

2)Sözler

a)Aleni Olarak Beyan Edilen Düşüncenin Yorumlanması

Bu prensip, düşüncesini aleni bir şekilde ifade kişinin kullandığı tabirlerin, başka bir anlama çekilmesini sağlayacak, ifade sahibinin bilinenden ve alışıldandan farklı bir anlamı kastettiğini ispat edecek güçlü bir karine bulunmadığı sürece gerçek, normal ve doğal anlamlarına hamledileceği anlamına gelir.

Tariz (kelime oyunları): Kimi zaman karalama fiilini işleyen kişi, sözü arasında bilinen bir olaya atıfta bulunur bu bir tür telmihtir. Öyle ki fail, saygı ifade edecek kelimelerle hakaret kasteder.

Karikatür: İçinde eleştiri, suçlama, övme ve azmettirme gibi amaçları gerçekleştirmek için çizilen ve asıl anlamını sembolize etmek yoluyla aktaran düşünce ifade etme araçlarında biridir. İki husustan oluşur: Çizimin bizzat kendisi ve çizerinin bu karikatürü ile ulaşmak istediği ve başkalarının da ulaşmalarını sağladığı ana fikirdir.⁷⁵

b)Aleniliğin Çeşitleri

aa)Genel Alenilik ve Kısmi Alenilik

Kanunlarda tanımlanan basın yayın suçlarının genel alenilik sıfatını kazanmış olması gerekir. Söz konusu suçlar, özel veya kamusal sıfatlarıyla şahıslara karşı işlenmiş olsun veya devletin çıkarları veya yönetim şekline karşı işlenmiş veya güvenliğini zedelemiş olsun ifade edilen düşünce ile toplumun tüm katmanlarını hedef alınmış olmalı, içlerinden her hangi bir zümreyi veya aralarında kendilerin has bir bağ bulunan bir grubu kastetmiş olmamalıdır.

bb)Hükmi Alenilik ve Fiili Alenilik

Hükmi alenilik farz edilen aleniliktir, yasa, kanunen kabul edilen bir karine olması şartıyla bunun varlığını farz eder. Bu, ceza kanununun 207. Maddesinde tanımlanan durumdur.

Fiili alenilik ise hangi yollarla gerçekleştiğine bakılmaksızın bir bilgi veya anlayışın fiilen kamuoyunu rahatsız etmiş olmasıdır. Ceza Kanunu 208.Maddesi çerçevesinde tanımlanan

⁷⁵ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşau el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 6

durumlarda hükmi alenilik ve kimi durumlarda da fiili aleniliktir. Çünkü yasa koyucu kanun maddesi ile belirlediği basın ve yayın araçlarını sınırlama getirmek için değil örnek vermek için zikretmiştir. Bu nedenle madde metninde adı geçen araçlarla gerçekleşen alenilik hükmi alenilik sayılır. Ama araçlar madde metninde geçenlerle sınırlı değildir.

Cezai sorumluluk doğuran aleniyet fiilinde failin bunun gerçekleşmesini kast etmiş olması gerekir. Yazı, söz, resim veya başka herhangi bir yolla rahatsız edici yayını ilan etmeyi de kastetmiş olması şarttır. Söz konusu yayın örneğinin failin arzusu hilafına veya dahilinin bulunmadığı bir başka fiil aracılığıyla gerçekleşirse bunda failin sorumluluğu olmadığı gibi bunun için cezaya da çarptırılmaz.

3) Basın Yayın Araç ve Yolları

Ceza Kanununun 208.Maddesi ile tanımlanan bazı basın yayın (alenilik) araçları şunlardır: Konuşma, yazı, resim, fotoğraf, film, kaset ve çizimlerdir. Daha önce de geçtiği üzere burada zikredilen araçlar sınırlama ifade etmez. Bundan, alenilik fiilinin 208. maddede adı geçen araçlar dışında bir yolla da gerçekleşebileceği sonucu doğar. Fakat Kanunun belirlediği genel hükümler gereği her ne yolla gerçekleşmiş olursa olsun bu suçun sabit olabilmesi için failinin söz konusu fiilin yayın ve dağıtımını kast etmiş olması ve fiilin belli sınırlı sayıda bir topluluğa değil kamuoyuna fiilen ulaşmış bulunması zorunludur.⁷⁶Ceza Kanununun 208. Maddesi ile Tanımlanan Basın Yayın Araçlarının aşağıda maddeler halinde ele alınacaktır.

aa)Genel Mekân

Aleniliğin gerçekleşmiş sayılması için söz konusu fiilin gerçekleştirildiği mekanın özelliğine değil işlevine bakılır. Çünkü kimi zaman özel bir toplantı genel bir mekanda yapılırken bunun tam tersi de olabilmektedir.

bb)Kamuya Açık Mahal

Bu da alenilik yollarından biridir. Bu tabir, cumhurun bizzat hakkı bulunduğu ve mekân kendilerine tahsis edildiği için fiilen girebildiği veya mekânın kamunun girişine kapalı olmaması, engellenmemeleri nedeniyle girişlerinin serbest bulunması suretiyle herkese açık mekânlar için

⁷⁶Mazin el-Hanbeli, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufti ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 9.

bu tabir kullanılır. Bu durumda sadece üyelerinin özel bir kart ve aidat ödemek suretiyle girebildiği kulüpler bu türden mahaller sayılmaz.

Söz konusu kamuya açık yerlerden birinde kaç kişi olduklarına bakılmaksızın toplumdan birileri varken gerçekleşen bir fiil, kanun tarafından alenilik durumu gerçekleşmiş sayılır.⁷⁷

cc)Elektronik Aygıtlar Aracılığıyla Yayınlanma

Elektronik aygıtlar da bir fiili alenileştirmek ve başkalarının da duymalarını sağlamak için kullanılan yollardan biridir. Ses veya görüntü aktarımına yarayan her türden aygıt bu kapsamda değerlendirilir.

dd)Dağıtım

Bu alenileştirme yolu, sözlü bir şeyin değil matbu bir objenin kamunun bilgisine sunulması için söz konusu objenin nüshalarının pek çok kişiye ulaşacak biçimde dağıtımına anlamına gelmektedir.

Her hangi bir yargı dairesine yollanan şikâyet mektubu türünden yazılar dağıtım sayılmaz ve bununla alenileştirme fiili gerçekleşmiş sayılmaz.

Yine PTT de posta dağıtmakla görevli kişiler, dağıttıkları mektup ve benzeri şeylerin içeriği ne olursa olsun bunlardan sorumlu tutulamazlar.

ee)Sergileme

Bu da dağıtım yollarından biri sayılır. Zira fotoğraf, resim, yazı ve film gibi materyallerin genel ve kamuya açık bir mekânda sergilenmesi aleniliğin gerçekleşmesi olarak kabul edilir. Ancak bu durumda sergileme olayının kasıtlı yapılmış olması zorunludur. Örneğin evinin bir duvarı yıkıldığı için, yoldan geçenlerin burada bulunan resim, yazı, film gibi objelere bakmış bulunmaları bu objelerin sergilendiği anlamına gelmez çünkü bunda kasıt yoktur.

ff)Satışa Sunma ve Satma

Burada satıştan amaç, yazı ve resimlerin adet ve miktarları göz önüne alınmaksızın piyasada yer almasının ve bulunmasının sağlanmasıdır. Söz konusu olan genel anlamdaki satış değil bir yazı veya resmin alenileşmesini sağlayan satıştır.

⁷⁷ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 12.

Bir müellifin yazı veya kitabının orijinal nüshasını satması, bu satışla yayınlama ve neşretmeyi amaçlıyor bile olsa alenileştirmeyi sağlayan bir satış kapsamına girmez. Çünkü bu yayın için bir hazırlık sayılır yayının kendisi değildir.

VI. SURİYE CEZA KANUNUNDA BASIN YOLU İLE İŞLENEN SUÇLARDA CEZAI SORUMLULUK:

Bu türden suçların pek çok aşamanın ardından ve çok sayıda kişinin iştirakiyle ve yardımlaşmasıyla gerçekleştiğini ve gerçekte bu zincirin varlığı olmaksızın bu suçların gerçekleşemeyeceği bilinmektedir. Unvanları açısından sözü edilen kişilerin şu şekilde sıralanması mümkündür: müellif veya yazar, yayıncı, basımcı ki bunlar asıl kişiler olarak zikredilir. Bunlara ek olarak basılan eserin dağıtıcısı, reklamcısı ve satıcısı da bu zincire dahil edilmektedir. Ancak kimi zaman editoryal sınırlar olarak isimlendirilen bir gizlilik adına sınımlandığından bu türden suçlarda cezai sorumluluğun titiz bir şekilde tayini zorlaşmaktadır.⁷⁸

1)Yazılarda İsim Zikredilmemesi Hali

Bazen kimi gazete veya dergiler yazarının adını zikretmeksizin bazı haber veya makaleler yayınlanma yoluna gitmeyi tercih etmektedirler. Bu ihtilaf konusu bir husustur. Kimi, düşünce özgürlüğü konusunu suiistimal etmişse sorumlu tutabilmek için kanunun yazarı tanınması gerektiğini söyleyerek bu durumu inkâr etmektedir.

2)Editoryal Sır

Kimi gazete yazarları veya çalışanları başyazarlar veya diğerleri haber veya bilgileri gizlemeyi tercih ettikleri kaynaklardan alırlar ve basın yayın hürriyeti ve bağımsızlığının kendilerine bu hakkı tanıdığı farzıyla bu yöntemi seçerler.

Yazı İşleri müdürünün veya yayınlayanın söz konusu suçtan tıpkı fail gibi sorumlu olduğu anlaşılır. Çünkü neşreden bulunmadığı sürece böyle bir suç işlenemez. Kanunda yer alan bir fiilin kanunen yasak olduğunu ve ceza verildiğini bildiği halde fail veya ortak olan kişinin sorumlu olacağı genel esas gereği bu neşir fiiline iştirak edenler de sorumlu olacaktır.

⁷⁸ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 3.

3) İhmalden Kaynaklanan Sorumluluk

Bu sorumluluk, cezai sorumlulukla ilgili genel esaslara ilaveten naşir ve yazı işleri müdürü veya editörler hakkındaki “söz konusu kişilerin görevlerini ihmallerinden kaynaklanan özel sorumluluk esasından doğar.

4)Zincirleme Sorumluluk

Bu sorumluluk, belli bir sıra ile suça iştirakten bağımsız bir şekilde yasal olarak sorumluluk sırası açısından bir öncekini takip eder. Yazarın bilinmemesi durumunda naşir, editör veya sorumlu yazı işleri müdürü sorumlu olur. bu son kişilerden biri olmazsa sorumluluk basımını yapan kişiye yönelir.

Ancak Suriye yasa koyucusu bu esası kabul etmeyerek bu hususu genel ceza kanunu 213. maddesinde aşağıdaki şekliyle düzenlemiştir

“208. maddede ve aynı maddenin 3. fıkrasında zikredilen basın yayın aygıtları aracılığıyla yayımlanan sözlerle işlenmiş bir suçun ortakları, bizzat sözün veya yazının sahibi ile bunların naşiridir. Ancak bunlardan birincisi neşir fiilinin kendi rızası dışında gerçekleştiğini ispat ederse bu durumda sorumluluk diğerinin olur.”⁷⁹

VII. GENEL CEZA KANUNU’NDA BASIN YOLU ile DEVLET ALEYHİNE

İŞLENEN SUÇLAR:

Suriye ceza hukuku ve basın hukukunda basın ve yayın yolu ile işlenen suçları incelediğimiz de; Suriye Genel Ceza Kanununda, Suçlama, Karalama ve hakaret fiillerinin basın yayın yolu ile işlenmesi ve suç sayılan haller düzenlenmiştir. Buna göre, hakaret suçu Suriye Ceza Yasasının 373–374 maddeleri arasında ele alınmış, Suçlama ya dair fiiller, 375–377 maddelerinde ve Karalamaya ilişkin suçlar ise 378. maddesinde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra 379. madde ise hem suçlama hem de karalama olayları birlikte işlenmesi konusunu ele almaktadır.

⁷⁹ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi’l-efrad*, Mektebü’l-İlam, Dımaşk 2004, s. 25.

1-Suçlama

Genel Ceza Kanunu 375. Maddesi bu suçu şöyle tanımlanmıştır.“Şüphe veya hakkında soru işareti bırakacak şekilde bile olsa bir şahsın şerefini veya saygınlığına dil uzatacak bir şekilde birine bir suç isnadında bulunmaktır.” Buna göre bu suçun oluşabilmesi için; Suç isnadında bulunan kişiden sadır olan ve söz, atıfta bulunmak, konuşma, yazı, makale veya hitabet yahut elektronik veya mekanik diğer herhangi bir yolla suç isnadında bulunulan kişiye bir olay veya ifade ettiği bir düşünce nedeniyle suç isnat edilmesi eylemidir. Ceza Yasasının 568–569–571–572. Maddelerde, sıradan şahıslara karşı suçlamada bulunulma hallerini tanımlanmaktadır. 568. Maddenin 2. fıkrasında bu suçun aleni yayın aracılığı olmaksızın da işlenebileceği ifade edilmektedir. Ancak bu durumda verilecek ceza, aleni yayın eşliğinde yapılan suçlama cezasından farklı olacaktır. Bu türden suçlar için para cezası verilebileceği öngörülmüştür.

Ayrıca Suç isnadında bulunan kişinin bu fiili kast etmiş olması gerekir. Suçlanan kişiye isnat edilen olayların bu şahsın saygınlığı ve şerefini zedelediğini bilmesi ve isnat edilen bu suçların yasal açıdan cezayı gerektiren suçlar olduğunu bilmesi gerekir. Ancak burada bilmekten amaç, bu konu ile ilgili ceza yasası maddelerini bilmek değildir. Bu fiillerin birey ve toplumun temel haklarını zedelediğini ve cezaya tabi suçlar olduğunu bilmesi yeterlidir.

* Ceza Kanununun 376. Maddesi Hükümleri ile Cezası Belirlenen Suçlama Fiili

Söz konusu suç, bir yandan yasa koyucunun suçlanan kişinin unvanını tanımladığı kişilere karşı işlenmesi durumunda, diğer yandan da suçlama ile genel yönetim aygıtı (devlet) arasında sebep sonuç ilişkisi bulunması hallerinde ağırlaşır.

Devlet başkanına karşı yapılan suçlama, dokunulmazlığa karşı işlenen bir suçtur ve 1 yıldan 3 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Burada sarf edilen söz veya yazılarla isnat edilen suç bir taraftan devlet başkanının insanlık sıfatı yönüyle özel hayatını ilgilendirirken öte taraftan da devlet tüm anlamıyla kendisinde somutlaştığı için deruhte ettiği siyasi konumu da ilgilendirmektedir. Bu nedenle uygun olmayan sözlerle küçük düşürülmesi kabul edilemez. İşte bu madde ile devlet başkanına ve ülkeyi yönetirken deruhte ettiği makama gösterilmesi gereken saygı korunmaktadır.

- Kamusal resmi bir sıfatı haiz bir memura yapılan suçlama ise Genel Ceza Yasası 376. maddesi ile cezalandırılmaktadır. Ancak kamusal anlamda resmi bir sıfatı haiz olmayan bir

memura yapılan bir suçlama fiiline tayin edilen ceza 3 ay hapis veya 100 Suriye Lirası para cezasıdır.⁸⁰

- Kamusal resmi bir sıfatı haiz devlet görevlisine yapılan suçlama fiiline verilen ceza, Genel Ceza Yasası 376. maddesine göre 1 yıl hapis olarak düzenlenmiştir.

Kamusal resmi bir sıfatı haiz devlet görevlisi ile bu sıfatı haiz olmayan devlet görevlisinin hangi esaslara göre ayırt edileceği hakkında ise şu içtihatla bulunulmuştur

“Devlet görevlisinin işi sadece kendisine verilen emirleri yerine getirmekle sınırlı olursa bu durumda bu kişi genel anlamda memur olarak isimlendirilir. Bu kişi yönetimle ilgili bir sorumluluk almadığı gibi emniyet görevlisi ve divan üyeleri gibi yerine getirilmesi zorunlu bir emir çıkaran bir amir durumunda da değildir. Ancak trafik polisi gibi bir emniyet görevlisi de genel yönetimden biri sayılmaz. Örneğin bir trafik polisine yönelik bir tahkir, Ceza Yasası 373. Maddenin 1. fıkrasına göre cezalandırılır.

Vali, Başkent Sekreteri ve benzeri yöneticilere yönelik aşağılama, suçlama ve tahkir gibi fiiller ise sözü edilen maddenin 2. fıkrasına göre cezalandırılmaktadır.

- Mahkemeler, resmi kurumların yönetim kurulları, ordu veya genel idarelere yönelik suçlamalara gelince bunların cezası ise 1 yıl hapis olarak tayin edilmiştir.

Bu türden suçlama ve tahkirlere karşı korunan kurumların manevi şahıslarıdır. Yoksa bu kurumlarda çalışanların kendisi değil. Çünkü zikredilen her bir kurumun temsil ettiği manevi vazgeçilmez bir anlam vardır. Örneğin mahkemeler adaletin uygulanmasını temsil ederler ve yargı bağımsız olduğundan bunlar üzerinde etki uyandırmaya çalışılmasına karşın korunurlar. Diğer kurumların her biri de tıpkı mahkemeler gibi çalışanlarından bağımsız bir anlam ve öneme sahiptirler.⁸¹

⁸⁰ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 26

⁸¹ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, . 32.

2-Karalama

Ceza kanununun 375. maddesinin 2. fıkrası karalama suçunu şöyle tanımlamıştır.“ Her hangi bir suçlama isnat etmeksizin yapılan küçük düşürme, sövgü veya hakaret içeren her türden söz ile tahkir ögesi barındıran ifade veya resimler tahkir suçunun tarifini içeren 373. madde ile çatışmaması koşuluyla karalama sayılır.” Bun göre ; Karalama fiili, aleyhine karalama fiili yapılan kişiye belli bir suç isnat edilmeden gerçekleşen kötüleme fiilidir. Örneğin bir kişi hakkında ‘faziletten ve ahlaktan uzak bir şahıstır’ denilmesi gibi. Bu suçun oluşabilmesinin alenilik gerekli bir şartıdır. Bazı karalama çeşitlerinde bu unsurun bulunması zorunlu değildir.

Bu suç, kasıtlı işlenen suçlardan sayılır. Bu nedenle failinin bu suça kastetmiş olması ile oluşmaktadır. Suçlama ve Karalama Arasındaki Fark; Suçlama fiilini işleyen kişi, bir başkasına, onun saygınlığını ve şahsiyetini zedeleyecek belirli bir olay veya işi isnat ederken ; (Örneğin herhangi birine hırsızlık suçunu isnat etmesi gibi.)

Karalama ve yergi suçunda ise birinin başkaları yanındaki değer ve onurunu ona belirli bir suç isnadında bulunmadan düşürülmeye çalışılmasıdır. Birine, belirli bir hırsızlık suçunu isnat etmeksizin hırsız diyen birinin bu kişiye karşı karalama fiilini işlediği kabul edilmektedir.⁸²

3-Tahkir

Bu suç, Genel Ceza Kanununun 373 ve 374. maddelerinde ele alınmaktadır. 373. Madde bu suçu şöyle tanımlar ;“ Tahkir, bir kamu görevlisine görevini yaptığı sırada veya görevini yapmaya hazırlanırken yahut faile görevini tebliğ ederken yöneltilen söz, hareket veya tehdittir. Bu suç, bir görevliye görevini yerine getirdiği sırada telgraf veya telefon gibi araçlar ile aleni olarak yapılmazsa bunun cezası 6 aydan çok olmamak üzere hapis cezasıdır. Hakarete uğrayan memur, genel kamu görevi yürütenlerden ise bu durumda ceza 2 aydan 1 yıla kadar hapis cezası olur. Bir yargıç, yargı kürsüsünde bulunduğu sırada söz, hareket veya tehdit ile hakarete uğrarsa tahkir fiilini işleyen kişi 6 aydan 1 yıla kadar hapis cezası alır. Bunun yanı sıra 374. Madde de;

a- Devlet başkanına hakarete bulunan kişi, 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası alır.

⁸² Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 38

b- Ayrıca 208. maddede belirtildiği üzere sıralanan (basın)yollardan biri ile bayrak veya ulusal sembollerden birine hakaret eden kişi de aynı cezaya çarptırılır.” Görüldüğü üzere Suriye Ceza yasası öncelikle tahkir suçunun kamu görevlilerine karşı işlenebileceği mantığında hareketle konuyu düzenlemiştir. Bayrak ve ulusal sembolere yönelik aleni tahkir cürümünün cezası 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası verileceği yasanın değişik maddelerinde düzenlenmiştir.⁸³ Bu cezalar suçların basın yayın organları vasıtası ile işlenmesi halinde verileceği öngörülmüştür.

Bu Suçun Oluşumu, Mağdurun memur olma sıfatını taşıması ve görevi başında iken bu fiilen işlenmesi ve kasıt unsurunun bulunması ile gerçekleşmektedir.

c-Yargı makamlarını tahkir; Bir yargıca yönelik söz, hareket veya tehdit ile hakaret edilmesi ile ilgili hükümleri düzenler. Bu suç, yukarıda zikredilen diğer tahkir suçlarına oranla daha şiddetli ve ağır bir suçtur. Bu nedenle yasa koyucu hakaret edilen kişiyi unvanını ve fiilin gerçekleştiği mekânı dikkate alarak buna verilecek cezayı da ağırlaştırarak 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası belirlemiştir. Ancak ceza yasası bu tahkir suçunun yazı aracılığıyla yapılan hakaret fiilinden ayırmış fiili tahkire verilecek ceza ile aynı cezanın verilemeyeceğini belirtmiştir..⁸⁴

⁸³ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 373.

⁸⁴ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 282.

VIII. SÜRİYE CEZA YASASINDA BASIN VE YAYIN YOLU İLE İŞLENEN

SUÇLARDA CEZAI SORUMLULUĞU GEREKTİRMEYEN BAZI HALLER

Bu kısımda basın yayın matbuat aracılığıyla işlenen suçlara ilişkin muaf tutucu bazı durumlar anlatılmaktadır. Bu durumlar gerçekleştiğinde, adı geçen suçlarla alakalı cezai sorumluluktan muaf tutulmayı sağlarlar. Bunlardan bazıları aşağıdadır;

1-Eleştiri Hakkı; Suriye Ceza yasasında eleştiri hakkı, gerçekliği sabit veya gerçekliğine inanılan olayların, düşünce açıklama ve yorum yapma şeklinde ortaya çıkan ve kamuoyunu ilgilendiren konular olarak ortaya koymak olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda yasa bazı eleştiri türlerini şöyle sıralamıştır; Seçim Çalışmaları Sırasında Yapılan Eleştiriler, Edebi ve Bilimsel Eleştirilerde bulunmak, Tarihi konularda Eleştirilerde bulunmak ve bu eleştiriler yapılırken uygun bir üslup kullanılması, en önemlisi bu eleştirilerin iyi Niyetle Yapılmış olması şartlarını bir arada taşıması halinde bunun suç kapsamına alınmayacağı belirtilmiştir.

2-Haberleri Neşretme Hakkı,

Doğruluğuna inanılan bir haberin iyi niyetle, gerçeğine uygun olarak ve toplum yararına olduğu gibi aktarılması bir hak olarak belirlenmiş bu çerçevedeki haberlerin basın yayın yolu ile yapılması halinde suç teşkil etmeyeceği hükme bağlanmıştır.

3-Devlet Görevlisine Göreviyle Alakalı Olarak Doğruluğu Sabit Suçlamada Bulunulması

Aşağıdaki şartları taşıması halinde bazı devlet görevlileri hakkında basın yayın yolu ile ifşa edici yayında bulunulması halinde suç teşkil etmeyeceği hususu yasa metninde yer almıştır. Buna göre Aleyhine suçlama yapılan kişinin görevdeki sıfatı, Görev alanı ile yapılan suçlama arasında ilgi bulunması, Görevliye isnat edilen suçla ilgili olayların sabit olması, Yayını yapanın iyi niyetli olması, halleri bir arada tahakkuk ettiğinde ceza verilemeyeceği belirtilmiştir.

IX. YABANCI BİR DEVLETİN veya DEVLET BAŞKANININ, BAYRAĞININ, ULUSAL SEMBOLÜNÜN veya DİPLOMATİK TEMSİLCİSİNİN KARALANMASI, TAHKİR EDİLMESİ veya SUÇLANMASI

Suriye Genel Ceza Kanununun 282. maddesi bu suçu ele almaktadır. Buna göre; Yabancı bir devletin, devlet başkanının, bayrağının veya ulusal sembolünün aleni bir şekilde tahkir edilmesi, Yabancı devlet başkanının, bakanlarının veya Suriye'deki siyasi temsilcisinin tahkir edilmesi, Yabancı devlet başkanı, bakanları veya Suriye'deki siyasi temsilcisine yönelik karalama ve suçlama yapılması.” Hallerinde “Bu suçlardan zarar gören tarafın şikayeti üzerine bu suçların faili, bu madde ile belirlenen ceza ile çarptırılır.

Suriye yasa koyucusunun tam bir tanım getirmediği tahkir fiilinin vuku bulmuş olması istenir. Ancak tahkir, her halükarda genel anlamıyla şeref, itibar ve onur kırıcı her türden eyleme delalet eden hususlardır. Yabancı bir devlete, bayrağına, ordusuna veya ulusal sembollerine karşı işlenen bu tahkir suçunun aleni işlenmiş olması.

Bu suçun manevi unsurunun yerine gelmesi için de, genel anlamda suç kastının bulunmuş olması yeterlidir. Bu da failin suç için gereken maddi fiili işlemiş bulunması yani yabancı bir devletin bayrağına, ulusal sembolüne veya ordusuna hakaret etmiş olmayı kast etmiş olması yeterlidir.⁸⁵

X. BASIN ve YAYIN ARACILIĞIYLA DİNÎ İNANÇLARI KARŞI İŞLENEN SUÇLAR

Genel Ceza Kanununun 462. Maddesi bu suçu ele alıp tanımlamaktadır. Buna göre:

“208. Maddede sayılan yollardan biri ile aleni bir şekilde dini inanışlara hakaret eden veya dini sembollerden birine sövmeye teşvik etmek suçunu irtikap edenlerin cezalandırılacağı hükmünü getirmiştir.

⁸⁵ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dımaşk 2004, s. 45

Dini inanç ve sembollerin değerini düşürmek veya kutsallığını zedelemek yahut bunlara sövmek amacıyla kullanıldığı açıkça görülen fiillerin işlenmesi. Bu fiiller her kimden sadır olursa olsun durum değişmez. Çünkü bu fiilde aleyhine alenen cürüm işlenen şey, dini inanış ve sembollerdir ve bu fiil şu iki yoldan biri ile işlenir; tahkir veya sövmeye teşvik.

İnanışlarına göre ibadet veya ayinlerini uygularken din adamlarına veya söz konusu din bağlılarına karşı bu esnada irtikâp edilen tahkir veya sövme fiiline de bu maddede yer alan ceza uygulanır.

Yasa koyucu, işlenen tahkir veya sövme fiilinin hangi mekânda işlenmiş olup olmadığını söz konusu etmemiştir. Bu fiilin, ibadet veya ayin için tahsis edilmiş bir mekânda yapılmış olması ile cadde, genel bir meydan yahut içinden bir cenaze veya dini bir merasim alayının geçtiği sırada herhangi bir yolda işlenmiş olması arasında fark yoktur.

Bu cürüm işlenirken failin suça kastının bulunduğu açık olmalıdır. Bu da işlediğinin dini inanç veya sembollerden birini tahkir veya sövme oluşunun bilincinde olmasıdır. Bu durum sabit olmazsa ceza uygulanmaz.

Bu suçun sabit bulunması durumunda faili, 2 aydan 2 yıla kadar hapis ile cezalandırılır.⁸⁶

XI. BAYRAĞA HAKARET

Sivil veya asker kişilerin söz yazı ve eylemleri ile bayrağa hakaret etmesi , ordunun şeref ve maneviyatını zedeleyecek hakarete bulunması veya ordunun askeri disiplinini veya komutanlarına itaatini zayıflatacak fiiller sergilemesi , yahut Genel Kurmayı yahut ordu komutanlarını saygınlıklarını düşürecek şekilde yazılı ve sözlü eleştiren kişiler, 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezasına çarptırılır.

Bu suç savaş sırasında veya savaş çıkması beklenen bir durumda yapılırsa bu ceza ikiye katlanacağı, Bu fiilleri müttefik olan devlet orduları veya aynı ittifak grubu içinde bulunan Arap Topluluğu Devletleri orduları aleyhine işlenirse söz konusu devletlerin kanunları veya onlarla yapılan anlaşmanın metninin bu hükümleri içermesi şartıyla aynı cezaya çarptırılır.

⁸⁶ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 208.

Burada suçu işleyenin sivil veya asker kişi olmasında değil işlenen suçun mahiyetin bakılır. Bu konuda 123. madde, aleyhine suç işlenen kişiler olarak bayrak, ordu, Suriye Devleti genelkurmayı ile ordu komutanlarını zikretmiştir. Yine bu kişilere, müttefiki bulunulan ,devlet orduları ve aynı ittifak grubu içinde bulunduğumuz Arap Topluluğu Devletleri ordularını da eklemiştir.

Ceza kanunu 208.maddesinde sıralanan yollardan biri ile aleni bir şekilde Suriye Devleti Bayrağının tahkir edilmesi. Bayrak bizzat devleti sembolize ettiğinden işlenen suç doğrudan doğruya devlete yöneltilmiş sayılır.

Söz konusu devletlerin kanunları veya onlarla yapılan anlaşmanın metninin bu hükümleri içermesi şartıyla müttefiki bulunulan devlet orduları veya aynı ittifak grubu içinde bulunulan Arap Topluluğu Devletleri ordularının tahkir edilmesi.⁸⁷

XII. GENEL CEZA KANUNUNDA ŞAHISLARA AİT SIRLARIN İFŞA EDİLMESİ SUÇLARI

Yasa koyucu bu suçu, ceza kanununun birden çok maddesinde ele almıştır. Bunlardan 565. Maddesinde konu şöyle ele alınır ; “Görevi, konumu, mesleği veya uzmanlığı nedeniyle bir sırda vakıf olup bu sırrı her hangi yasal bir neden bulunmaksızın ifşa eden veya şahsi menfaati yahut bir başkasının yararı için kullanan kişi, bu fiili manevi bile olsa her hangi bir zarara neden olursa en fazla 1 yıla kadar hapis ve 200 Suriye Lirasını aşmayacak para cezasına çarptırılır.”

Bu suç failin mesleği veya uzmanlığı nedeniyle vakıf olduğu bir sırrı fiilen ifşa etmesinin tahakkuk etmesi ile suçun maddi unsuru oluşur.

Bu suç özel vafsa sahip suçlardan sayılır ve söz konusu suçu işleyebilecek vafsa sahip meslek grupları yasalarda zikredilmiştir. Buna göre failin bunlardan biri olması gerekir. Bu meslek grupları oldukça geniş bir yelpazede yer alır ve Ceza Kanununun 565. maddesinde yer alan ‘Konumu nedeniyle’ ibaresi bu grupları tüm genişliğiyle kapsamaktadır. Bu suç kasıt aranan suçlardan sayıldığından kasıtlı işlediği bilinmeyen kişi için oluşmuş sayılmaz. Bu durumda ifşa ettiği hususun sır olduğunu bilmeyen kişi için suç oluşmuş sayılmadığından ceza verilmeyeceği

⁸⁷ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 123.

belirtilmiştir. Ancak bazı durumlarda , Suriye ceza Yasasında 565. maddede yer alan hallerden daha dar kapsamlı hallerdir ve 566 ve 567. maddelerde izah edilmiştir.

Ancak tüm bunlar bireylerle alakalı sırların ifşa edilmesi hakkındadır. Ayrıca devlet güvenliği ile ilgili sırların ifşası veya diğer bir ifade ile “casusluk” suçları ise Ceza Kanununun 271–272–273–274. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu suç ve ilgili cezalar bu maddelerin ele alındığı sonraki kısımlarda açıklanmıştır.

Şahıslara Ait Sırların İfşası Suçlarında Cezayı Ortadan Kaldıran Haller olabileceğini ,Ceza Kanununun 565. maddesinde yer alan “...yasal bir neden bulunmadıkça...” İbaresinden anlamaktayız .Buna göre yasa koyucunun zımnen söz konusu sırların ifşa edilmesi için yasal nedenler olabileceğini kabul ettiği anlamına gelmektedir. Bu durumlar ; Kanunen Verilen Bir Emrin Uygulanması Veya Yasal Olarak Verilen Bir Hakkın Kullanılması Halleri ve Sırları İfşa Edilen Kişinin Rızası bu fiili suç olmaktan çıkarmaktadır.

Yasa koyucunun bu kanun maddesi ile bireylerin özel sır ve bilgilerinin korunmasını ve başkaları tarafından kötüye kullanılmamalarını sağlamaya çalıştığı açıktır. Ancak bu bilgi ve sırların sahipleri başka birinin bunu bilmesinden ve açıklamasından şikâyetçi değil ve buna rıza gösteriyorsa bu durumda suç unsuru bulunamayacağı da açıktır.

XIII . GENEL CEZA KANUNUNDA DEVLETİN ESEN (GÜVEN)LİĞİNİ

İLGİLENDİREN SIRLARIN İFŞASI

Askeri, Diplomatik, Ekonomik Veya Sınâî Bilgileri, Eşya, Araç Gereçler, Resimler, Dokümanlar, Harita, Plan ve Projeler, Buluşlar ve Fotoğrafları, İlan Edilmemiş Askeri Beyanlar İçeren vesikaları alınan Tedbir, Soruşturma ve Uygulamaları İçeren Malumatı dışarıya vermek suretiyle işlenen suçlardır. Bu suçların Basın Yolu ile işlenmesi halinde de cezai sorumluluğu olacağı kararlaştırılmıştır.

Casusluluk suçunu işlemek, Gizli Kalması Gereken Belge, Bilgi Veya Eşyayı Elde Etmek Amacıyla Girilmesi Yasak Yerlere Girmek Genel Ceza Kanununun 271. maddesinde ele alınmıştır. Buna göre: yasak bölgeye gizli kalması gereken eşya, bilgi veya belge elde etmek amacıyla giren veya girme teşebbüsünde bulunan kişi en az 1 yıl hapis cezasına çarptırılır. Söz

konusu kişi casusluk kastıyla suçú işlediyse müebbet olmamak üzere ağır işlerde çalışmak cezasına çarptırılır.”

Sırların Elde Edilmesi veya çalınması hallerinde ise ceza yasası bu suç Genel Ceza Kanununun 272. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre , maddede zikredilen belge, bilgi veya eşyaları elde eden veya çalan veya neşreden kişi ağır işte (müebbet olmamak şartıyla) çalışmak cezasına çarptırılır.

Bu suç yabancı bir devletin yararına yapılmış ise bu ceza müebbet olarak ağır işlerde çalışma cezasına dönüştürülür.”272. maddesi ile tayin edilen ceza: Bu maddenin ilk fıkrasında, fail söz konusu belge ve bilgileri casusluk kastıyla elde etmek amacıyla olmadığından müebbet olmayacak şekilde ağır işlerde çalışma cezasına çarptırılmıştır. Ancak mahkemenin bu ek olarak bu kişiyi vatandaşlıktan ihraç etme ve diğer tali cezalara çarptırma hakkı da bulunmaktadır. Casusluk kastıyla yapmak ağırlaştırıcı neden sayıldığından ikinci fıkrada bu amaçla suçú işleyen kişiye de müebbet ağır işlerde çalışma cezası tayin edilmiştir.

Yasal Bir Neden Olmaksızın Sırların Başkalarına Aktarılması Bu suç Genel Ceza Kanununun 273. maddesinde ele alınmıştır.

Askeri Cezalar Kanununda Sırların İfşa Edilmesi veya Aktarılması veya Yayınlanması. Bu suç Askeri Ceza Kanununun 123. maddesinde ele alınmıştır. Buna göre ,“Askeri olaylara dair bilgileri, askeri makamların uyguladığı faaliyetleri barış zamanında neşir eden, ifşa eden veya bildiren asker veya sivil kişiler, 2 aydan 2 yıla kadar değişen hapis cezasına çarptırılırlar. Ancak duyurulması ve neşri emredilen bildiri ve duyurular bundan müstesnadır.”Askeri cezalar kanununun 123. maddesi 2. fıkrasında bu suçların basit cezası olarak 2 aydan 2 yıla kadar hapis tayin edilmiştir. Ancak söz konusu suçú savaş zamanında irtikâp edenler için bu ceza ağırlaştırılır ve 4 aydan 4 yıla kadar hapis cezasına çıkarılır.

Düşmana Yerlerle İlgili Haritalar Teslim Etmek suçú Askeri Ceza Kanununun 123’ci maddesinde ele alınmıştır. Buna göre:

Emrindeki askerleri, kendisine teslim edilen mevki, orduya ait silahları, gıda malzemelerini veya gereçlerini, savaş bölgelerine ait haritaları, liman veya tersaneleri, parola veya askeri çalışma ve harekâtlarla anlaşmaları düşmana teslim eden her asker kişi idam cezasına

çarpıtılır. Bu Maddenin İlk Fıkrası Bu Suçu İşleyen Tüm Askerler İçin İdam Cezası Öngörmüştür.⁸⁸

Parola, şifre, özel işaretlemeler, askeri karakol ve benzeri yerlere ait gizli vesaiti FAIL: Yukarıda da beyan edildiği gibi bu suç asker veya sivil kimden sadır olursa olsun aynı kapsama dâhil edilir. Bu suçun cezası idamdır.

Yalan Haberler (Yayma) Suçu

Toplumda infial yaratacak yalan haberler yayma Genel Ceza Kanununun 286. Maddesi bu suçu ele alır. Buna göre “ Suriye Devleti dâhilinde kanunda belirlenen hallerde yalan veya abartılı olduğu anlaşılan, toplumun birlik ve dirliğini bozacak bilgiler yayan kişi bu kanun maddesinde belirlenen cezaya çarpıtılır. Failin bu haberlerin doğru olduğunu sanması halinde cezası en az 3 ay hapis cezasıdır.” Şeklinde bir düzenleme cihetine gidilmiştir.

Ayrıca mahkemenin Genel Ceza Kanununun 311. maddesinin hükümlerini uygulayarak faili medeni haklarından veya Suriye’de ikamet etme hakkından mahrum bırakması da mümkündür. Bu suçun faili yabancı uyruklu biriye mahkeme bu kişiyi Suriye’den ihraç kararı alabilir.

Diğer yandan Suriye Ceza Yasası ; Dışarıda (Yalan) Haber Yaymak fiilini de suç saymıştır.

Genel Ceza Kanununun 287. maddesi bu suçu ele almakta ve şöyle tarif etmektedir; Dışarıda devletin şanına veya ekonomisine zarar verebilecek yalan veya abartılmış olduğu delille sabit haberler yayma suçunu irtikâp eden her Suriye vatandaşı şahıs, en az 6 ay hapis ve 200 ila 500 Suriye Lirası arasında değişen para cezasına çarpıtılır.”

Yalan haber yayma fiilin vuku bulmuş olmasıdır. Bu yalan veya mübalağalı haberin tüm kamuoyu tarafından bizzat işitilmiş olması gerekmez. Sayısı belirsiz kişilere ulaştığı ve kamuoyunun bir kısmı tarafından bir diğerine nakledildiğinin bilinmesi yeterlidir. Her Suriye vatandaşının dışarıya yalan haber yaymakla Suriye devletine veya mali durumuna bir zarar eriştireceğini bilmesi gerekmesinden hareketle bu suça kastın açık olduğu sabit olur.

Bu Suçun Cezası: Bu suçun basın yolu ile işlenmesi halinde 6 aydan 3 yıla kadar hapis ayrıca 100 Suriye Lirasından 500 Suriye Lirasına kadar da para cezası vardır. Bununla birlikte

⁸⁸ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 156.

mahkemenin Genel Ceza Kanununun 311. Maddesi hükümlerini uygulayarak faili medeni haklarından ve ikamet hakkından mahrum etme hakkı da bulunmaktadır.

a)Yabancı Bir Devletin Ordusunu Kışkırtma

Genel Ceza Kanununda: “Suriye dâhilinde her türlü kışkırtma suçunu veya 278 maddede sıralanan yollardan biri ile yabancı bir devletin kara, deniz, hava kuvvetlerini firar veya isyan için kışkırtma suçunu irtikâp edenler 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 200 Suriye Lirasını aşmamak üzere para cezasına çarptırılırlar.”Bu suçun manevi unsuru, kışkırtıcının bu fiille yabancı devletin kara, deniz veya hava kuvvetlerini isyan ve firara yöneltmeyi amaçlamaktadır. Böylece failin bu suçu işleme kastı ortaya çıkmaktadır.⁸⁹

Bu Suçun , basın Yolu ile işlenmesi halinde Bu maddede zikredilen ceza, 6 aydan iki yıla kadar hapis ve para cezasından ibarettir. Ayrıca mahkeme Ceza Kanunu 311. Maddeye istinaden faili, medeni haklarından mahrum edebilir veya ülkede ikamet etmesini engelleyebilir, yurt dışında sürgün edebilir. Ancak bu suçun başlangıç aşamasında kalması durumunda cezası yoktur.

b) Ulusal Bilinci Zayıflatmaya Yönelik Propaganda

Bu suç, Genel Ceza Kanunu 285. Maddesinde ele alınmaktadır

Buna göre: “Herkim savaş sırasında veya savaş çıkması beklenen hallerde toplumdaki ulusal bilinci zayıflatmaya veya toplumda mezhebi ve etnik çatışma çıkarma amacıyla propaganda yaparsa geçici hapis cezası ile cezalandırılır.”

Failin, toplumun gidişat veya görüşlerinde belli bir yol veya mezhebe göre yaşamasını sağlamak amacıyla yaptığı propaganda fiilidir. Propagandanın fiilen ulusal bilinci zayıflatmaya veya mezhebi ve etnik çatışma çıkarmaya yönelik olması şarttır

Mezhebi veya etnik çatışma çıkarmaya kalkışmaya basın ve yayın yolu ile teşvik veya davet etmek.

Yayın yolu ile bu suçun işlenmesi halinde, Yasa koyucu geçici hapis cezası verilmesini kararlaştırmıştır. Bu ceza 3 yıldan 15 yıla kadar değişen bir cezadır. Mahkemenin söz konusu

⁸⁹ 22.06.1949 tarihli 148 nolu Suriye Ceza Kanunu, madde 278.

kişiyi vatandaşlık kanunu hükümlerine dayanarak Suriye vatandaşlığından çıkarması imkânı da vardır.

Yine aynı şekilde, Suriye Topraklarının Esenliğine (Bütünlüğüne) Kastetme hususu da suç olarak sayılmıştır. Bu suç, Ceza Kanununun 267. Maddesinde ele alınmaktadır. Buna göre Suriye topraklarından bir kısmını Suriye devletinden kopararak başka bir devletin topraklarına ilhak etme fiiline, yazı, konuşma, basın yoluyla yazma çizme veya her hangi başka bir eylemle yeltenen her Suriye vatandaşı 5 yıldan az olmamak kaydıyla hapis cezasına çarptırılırlar.”

Failin Suriye vatandaşı olması gerekir. Ancak Suriye toprakları dahilinde bir ikamet mahalli veya evi bulunan yabancı uyruklu fail de Genel Ceza Kanunu 270. Maddesine istinaden Suriye vatandaşı hükmünde kabul edilir.

Bu Suçun Cezası, 5 yıl ila 15 yıl arasında değişen hapis cezası olarak öngütrülmüştür. Söz konusu maddenin 2. fıkrasına binaen bu ceza n ağırlaştırılabilir. Ayrıca bu fiili işleyen kişi, suç u irtikâp ettiği sırada uluslar arası her hangi bir siyasi veya sosyal örgüte üye ise fail, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

Suriye ile Başka Bir Devlet Arasında Husumet Çıkartmak bu anlamda basın yolu ile yayın yapmak suç sayılmıştır.

Bu suç Genel Ceza Kanununun 278. Maddesinde ele alınmaktadır. Buna göre: “Her kim Suriye devletinin izin vermediği yazı, konuşma ve benzeri fiillerle Suriye devletini başka bir devletle karşı karşıya getirir veya Suriye ile ilişkilerini bozmaya kalkışır yahut Suriye vatandaşlarının canlarına veya mallarına saldırıda bulunulmasına sebep olursa geçici bir süre için hapisle cezalandırılır.” Bu suç failin bizzat ortaya koyduğu fiille oluşur. Ancak cezaya çarptırılması için söz konusu fiilin aşağıdaki sonuçlardan birini doğurması gerekir.⁹⁰

- Suriye ile başka bir devlet arasında husumet çıkartma durumuna sebep olmak,
- Suriye vatandaşlarının canlarına veya mallarına karşı saldırıda bulunmaya sebep olma
- Suriye devleti ile yabancı bir devlet arasındaki ilişkileri bozmak: Bu suç ceza suçu sayılır, basın yayın olu ile işlenmesi halinde 3 yıldan 15 yıla kadar değişen bir süre için hapisle cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır.

⁹⁰ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü’l-İlam, Dımaşk 2004, s. 7

Toplum Ahlakını Bozucu Suçlar, Ceza kanunu 517. Maddede bu suç şöyle tanımlanmıştır

“208. Maddenin ilk fıkrasında sayılan basın yayın araçlarından biri aracılığıyla genel toplum ahlakını rencide edici fiiller, Yazılar, yayınlar ve resimler yayınlayanlara 3 aydan 3 yıla kadar hapisle cezalandırılırlar.”

Ceza Kanunu 518. Maddeye göre: “Bu fiil, kamunun genel ahlak ve adabını zedeleyen, alaya alan veya küçük düşüren ve toplumda bu hususta infial uyandıran her türden fiil olması halinde 3 aydan 3 yıla kadar hapis cez⁹¹asıdır.

XIV. SURİYE ve TÜRK CEZA HUKUKU MEVZUATINDA BASIN SUÇLARININ GENEL BİR MUKAYESESİ

Türk ve Suriye ceza hukuklarına konumuz olan basın suç ve cezalar açısından genel bir bakışla bakıldığında, az da olsa ortak yönlerin olması sözkonusu olmakla beraber, esasta çok ince ayrıntılar halinde farklılıklar arz etmektedir. Öncelikle Suriye Ceza Hukukunda ülkenin kendine has yönetimi ve kendi ülke gerçekleri doğrultusunda yasalar ihdas edilmiştir. Bu Yasal düzenlemeler Türkiye de prensip olarak daha çok özgürlükçü bir yapıyı esas almışken, Suriye ceza hukuku genel olarak her konuda özeldde basın konusunda, kısıtlayıcı, ifade ve yayın özgürlüğünü kısıtlayıcı düzenleme ile bansının sesini kısmıştır. Türk ceza hukukunun aksine basın ile ilişkisi olmaması gereken birçok suç türünü, hatta nerde ise suçların çoğunu düşünce ve ifade özgürlüğü ile ilişkilendirmiş bu da ceza mevzuatının birçok bakımda basının önünde bir engel teşkil etmekte olduğunu göstermiştir. Bununla beraber bugüne kadar bağımsız bir basın yayası yok iken, 2004 yılında yönetimi devir alan Beşar Esad’ın yeni bir basın yayası çıkarması ile basın yavaş yavaş cesurca yayınlar yapılmaya başlanmıştır. Anacak bunun basın için, düşünce ve ifade özgürlüğü için yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

⁹¹ Mazin el-Hanbali, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufti ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi’l-efrad*, Mektebü’l-İlam, Dımaşk 2004, s. 91

SONUÇ

Türk Hukukunda iletişim unsurları arasında düzenleme bakımından dağınıklık ve farklılıkların bulunduğu bir gerçektir. Ayrıca yasal engeller içerisinde ceza hukuku engellerinin özellikle yeni Basın Kanunu ve yeni Türk Ceza Kanunu'nda çok ağırlaştığını da belirtmek gerekmektedir. Öngörülen para cezalarının aşırı bir ağırlık taşıması ve bazı suç biçimlen yönünden Basın Kanunu ile Ceza Kanunu'nda benzer düzenlemelerin olması uygulamada anlaşmazlıkları meydana getirecektir. Yeni Ceza yasamız ile Suriye'de meri ceza yasalarından hareketle, konumuz bakımından detaylı olarak, hatta maddeler bazında ele alınmış, basın yolu ile işlenecek suçlar ve buna karşı öngörülen cezalara genel hatları itibariyle değinilmiştir. Bu çalışma konusu itibariyle çok geniş olması sebebiyle ayrıntılara fazla girilememiştir. Ayrıca yeni yülürlüğe giren basın yasamız ile Yeni Türk Ceza Kanunu bakımında uygulamanın henüz yerleşmemiş olması, basının suç ve cezalar ile olan ilgisinin hangi sağlıklı temellere oturacağı kestirilememiş olması karşısında, genel ibarelerle yasal durum tespit edilmeye çalışılmıştır. Özellikle son zamanlarda basın yolu ile işlenen suçlara ilişkin başlatılan kovuşturmaların, suç nitelermelerinin ve özellikle merci, görev ve yetkileri konusunda kamuoyunda ortaya çıkan değişik fikirler, basın özgürlüğü ve basın suç ve cezalarının ilişkileri bakımından henüz bir istikrardan söz etmenin mümkün olmadığını görmekteyiz. Yeni Türk Ceza Yasası ile Suriye'de meri Ceza yasası bakımından basın suç ve cezalarını genel hatları itibariyle ele almaya çalıştık. Çağdaş, demokratik hukuk devletlerinde adeta dördüncü kuvvet haline gelen basının; arzuladığı özgürlük alanı kuşkusuz her geçen gün genişlemektedir. Bu itibarla basın özgürlüğü düşüncesi ile basın suç ve cezalarını birlikte zikretmek bile başlı başına itici gelmektedir. Ancak şu da gerçektir ki, her özgürlüğün başladığı ve bittiği yerde hukuk olması lazımdır. Hukuk, tanıdığı geniş alanda başkalarının özgürlüğüne de saygı göstermek suretiyle, özgürlüklerimizi kullanmayı öngörmektedir. Oysa her ülkenin kendi koşulları ve demokrasi uygulaması, özgürlükler anlayışı da bu çerçeveyi doğrudan etkilemektedir. Örneğin konumuz bakımında durum ele alındığında, bizim hukukumuzda basın özgürlüğü alanına giren birçok fiil Suriye ceza yasası tarafından suç sayılmıştır. Bazı fiiller bizde para cezası ile cezalandırılırken,

Suriye ceza yasasında çok ağır hapis cezaları ile cezalandırılmakta ve hatta idam cezaları dahi öngörülmektedir. Suriye Ceza Kanunu basın suçlarını düzenleme bizim ceza yasamızdan tamamen farklılık göstermektedir. Zira Suriye Ceza Yasası basın suçlarına ayrıca yer vermemekte olur genel suçlar düzenlenirken bu suçların basın yolu ile işlenmesi halinde verilecek cezalar öngörülmektedir. Bizde ise temel mantık aynı olmakla beraber, basın suçları genel olarak aynı bölümde düzenlenmiştir. Bizdeki kanuni sistematik daha çağdaş ve özgürlükçü olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşılık Suriye Ceza Yasası 1949 lı yıllardaki düzenleme şeklini aynen korumaktadır. Bu da çağdaş özellikleri bünyesine almadığını ortaya koymaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

- “Hukuk Genel Kurulu 02.02.2005 gün, 2004/4–663 -2005/18 sayılı kararı”, *Yargı Dünyası Dergisi*.
- “İnsan Hakları Savunucuları Hakkındaki Sıkı Tedbirleri Kaldırın”, Uluslararası Af Örgütü: MDE 24.03.2005, Mayıs 2005.
- “Suriye’de Azınlık İktidarı”, *Dünya ve İslam Dergisi*, sy. 4, Şubat 1994.
- 09.06.2004 gün 5187 sayılı Basın Kanunu, 26 Haziran 2004 tarih, 25504 sayılı Resmi Gazete 1982 Anayasası, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.
- 22.06.1949 Tarihli 148 Nolu Suriye Ceza Kanunu, Dimeşk 1998.
- 22.06.1949 Tarihli 148 Nolu Suriye Ceza Kanunu.
- 22.09.2001 tarih, 50 sayılı Suriye Basın Yasası, Dimeşk 2001.
- 26.09.2004 tarih, 5237 sayılı Yeni Ceza kanunu, Seçkin Yayınları, Ankara.
- 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Yayın ve Kuruluşları Hakkında Kanun, 20.04.1994 tarih ve 21911 sayılı Resmi Gazete.
- 50 Sayılı Suriye Basın Yasası, 29.01.2001 tarih-Şam.
- 5377 sayılı, 29.06.2005 tarihli, Yeni Türk Ceza Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 08 Temmuz 2005 tarih ve 25869 tarihli Resmi Gazete.
- Adem Sözüer, *Basın Suçlarında Ceza Sorumluluğu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul 1985.
- American Journal of Islamic Science XI/1, Hordon/USA 1994.
- Cevzif Ebu Halil, *Lübnan ve Suriye*, Beyrut 1991.
- Dönmezer, *Basın ve Hukuku*, ts.
- Erem – Danışman – Artuk, *Ceza Hukuku*, ts.
- Erman - Özek, *Açıklamalı Basın Kanunu ile İlgili Mevzuat*, ts.
- Erman - Özek, *İzahlı Basın Kanunu*, İstanbul 1964.
- Faruk Erem, *Hürriyet ve Suç*, Ankara 1952
- Faruk Erem – Nevzat Toroslu, *Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler*, Ankara 1975.
- Gürelli, *Basın Suçlarında Hususi Usul*, ts.
- Kayıhan İçel, *Kitle Haberleşme Hukuku*, İstanbul 1985.

- Mazin el-Hanbeli, *el-Vasit fi Ceraimi Suhufi ve Neşr ve İfşai el-mütalikatün bi'l-efrad*, Mektebü'l-İlam, Dimaşk 2004.
- Medya Önündeki Yasal Engeller, Prof. Dr. Köksal Bayraktar, *BİA Haber Merkezi*, İstanbul 2005.
- Nikolas Van Dam, *Suriye'de İktidar Mücadelesi* (çev. Semih İdiz-Aslı Folleyçalkıvık), TGB Basın Bildirisi BİA Haber Merkezi, 05.01.2005 hukuk@bianet.org
- Özek, *Basın Hukuku*, ts.
- Roger Owen, *The Middle East in The World Economy*, London 1981.
- Suriye Arap Cumhuriyeti, /www.turkcebilgi.com/Suriye, 25.09.2004
- Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, “Basın Önündeki Engeller, Çalışma Raporu”, 12 Eylül 1998, www.tgs.org.tr
- Yener Ünver, “Ceza Hukukunda Objektif Sorumluluk”, Ceza Hukuku Günleri, 70. Yılda Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 26–27 Mart, İstanbul 1997.
- Yeni TCK'da Basın Özgürlüğü'ne 25 Tehdit, *Radikal Gazetesi* 16 Mart 2005, radikal.com.tr.
- Yılmaz Tavus, *Basın Rehberi*, Ankara 1978.
- Akdağ, Selami: Türk Ceza Kanunu Şerhi, Emsal İçtihatlar ve İlgili Kanunlar, Olgaç, Ankara, 1976.
- Dönmezer, Sulhi-Erman, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Genel Kısım, C.: I, 12. bs., Beta, İstanbul, 1997.
- DERbudak, Y.Güngör: İçtihatlı Türk Ceza Kanunu, Feryal, Ankara, 1984.
- Erem, Faruk: Türk Ceza Kanunu Şerhi, Özel Hükümler, C.: II, Seçkin, Ankara, 1993.
- .
- İçel, Kayıhan-Yenisey, Feridun: Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Kanunları, 4. bs., Beta, İstanbul, 1994.
- Majno: Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, C.: II, Yargıtay Yayınları-4, Ankara, 1978.
- Savaş, Vural-Mollamahmutoğlu, Sadık: Türk Ceza Kanunu'nun Yorumu, C.: II, (Madde 95-315), 3. bs., Seçkin, Ankara, 1999.
- Şener, Esat: Tüm Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, Hukuk-Ceza, 1926-1997 (Arasında Yayınlanmış YİBK), Seçkin, Ankara, 1997.
- Arslan, **Çetin Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, Ankara 2004
- Erman, Özek, Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi**, , Seçkin yayınları 2005

